

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНЕ НЕКОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО
“ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”
“КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ”
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародного та європейського права

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В.о. Завідувача кафедри
_____ Р. О.Максимович
« ____ » _____ 2024р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«МАГІСТР»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

Тема: **ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОЛІТИКИ ЄС У СФЕРІ БОРОТЬБИ
З ТЕРОРИЗМОМ**

Виконавець: Кривошей Дар'я Дмитрівна

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, професор кафедри міжнародного та
європейського права Стрельцова Ольга Вікторівна

Нормоконтролер: викладач кафедри міжнародного права та європейського
права Головатенко Марина Юріївна

Київ, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1: ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ БОРотьБИ З ТЕРОРИЗМОМ У РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	9
1.1. Політика ЄС у сфері боротьби з тероризмом як складова простору свободи, безпеки і правосуддя.....	9
1.2. Система правових актів ЄС у сфері боротьби з тероризмом.....	17
1.3. Інституційна структура ЄС у сфері боротьби з тероризмом.....	25
РОЗДІЛ 2: ПРАВОВА БАЗА ЄС ТА ЙОГО ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ У СФЕРІ БОРотьБИ З ТЕРОРИЗМОМ	37
2.1. Двосторонні та багатосторонні угоди ЄС та його держав-членів щодо запобігання та протидії тероризму.....	37
2.2. Акти ЄС недоговірного характеру у сфері боротьби з тероризмом.....	41
РОЗДІЛ 3: СПІВРОБІТНИЦТВО ЄС З ТРЕТІМИ КРАЇНАМИ (ТА МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ) ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ	48
3.1. Правове регулювання взаємодії ЄС з третіми країнами (та міжнародними організаціями) у сфері боротьби з тероризмом.....	48
3.2. Правові підстави співробітництва між Україною та ЄС щодо протидії тероризму.....	58
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ:

ЕКР, Економічна і Соціальна Рада

Європол, Європейське поліцейське агентство

Євроюст, Європейська організація з питань юстиції

ЄС, Європейський Союз

ЗСУ, Збройні Сили України

НАТО, Організація Північноатлантичного договору

ООН, Організація Об'єднаних Націй

ФАТФ, Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей

CDCT, Комітет Ради Європи з боротьби з тероризмом

CODEXTER, Комітет експертів з тероризму (раніше так називався CDCT)

FP, Focus Centre

PNR, Реєстрація пасажирів

RAN, Мережа посилення обізнаності з радикалізації

TE-SAT, Звіт про терористичну ситуацію та тенденції в ЄС

TFTP, Програма відстеження терористичних фінансових активів

ВСТУП

Актуальність дослідження. Заглиблюючись у проблематику безпеки та оборони, аналітики виділяють кілька основних факторів, що спонукали ЄС до інтеграції в цих сферах. Перш за все, потреба в підсиленні ролі ЄС на міжнародній арені у зв'язку з економічним зростанням і політичним зміцненням стимулювала розвиток політики безпеки і оборони. Важливим чинником стали також зміни, які торкнулися самого ЄС, зокрема його географічне розширення.

Окрім цього, значний вплив на процеси інтеграції мали конфлікти на Балканах наприкінці 1990-х років, які показали обмеженість можливостей ЄС у кризовому реагуванні без підтримки Сполучених Штатів, навіть у регіонах, географічно близьких до кордонів Євросоюзу.

На думку експертів, оборонна інтеграція ЄС не лише один із напрямків розвитку, але й стратегічна необхідність. Збільшення кількості військових навчань, терористичні загрози, кібернапади, гібридні війни та стирання меж між зовнішніми та внутрішніми загрозами ставлять країни ЄС перед необхідністю зміцнення власної безпеки.

Загроза тероризму, яка постійно висить над Європейським Союзом, є вагомим проблемою як для національної, так і для міжнародної безпеки. Численні теракти у таких містах, як Мадрид, Брюссель, Париж, Лондон та Берлін, які забрали життя багатьох і викликали тривогу щодо ефективності антитерористичних заходів у ЄС, свідчать про це. Європейський Союз створив ряд органів та організацій, спрямованих на боротьбу з тероризмом, які виконують функції зі збору розвідданих, обміну інформацією та координації дій для запобігання і протидії терористичній діяльності. Ефективність цих організацій у боротьбі з тероризмом підкреслює їхню значущість у структурі безпеки ЄС.

Сучасний тероризм становить серйозний виклик для уповноважених інституцій, що зобов'язані забезпечувати комплексну реакцію для захисту громадян у демократичних суспільствах. Особливе значення в боротьбі з тероризмом має нинішня військова агресія росії проти України, що підвищує загрози для країн ЄС з боку країни, яка часто характеризується як терористична держава. Саме військово-технічна та економічна підтримка ЄС відіграє ключову роль у боротьбі України за свою свободу, незалежність та дотримання демократичних цінностей.

Дослідження європейського антитерористичного законодавства в Україні та за її межами значною мірою ґрунтується на наукових внесках багатьох українських і зарубіжних вчених.

Серед українських вчених, які зробили значний внесок у цю сферу, варто відзначити В. Антипенка, який досліджував правові аспекти боротьби з тероризмом та міжнародну співпрацю у цій галузі, і І. Білана, який аналізував законодавство ЄС та національні законодавства європейських країн. Я. Дашкевич вивчав досвід європейських країн у боротьбі з тероризмом, розглядаючи можливості адаптації цього досвіду в Україні. А. Дорошенко зосередився на вивченні механізмів запобігання тероризму в правовому полі Європи, тоді як В. Крутов детально аналізував стратегії протидії тероризму на європейському континенті. Важливим є й внесок В. Ліпкана, який досліджував нормативно-правові акти ЄС у контексті їхньої імплементації в українське законодавство, та Л. Мошкової, яка розглядала питання міжнародного співробітництва в протидії тероризму. В. Попко зосередився на аналізі правових засад боротьби з тероризмом у країнах ЄС, а І. Шкурат досліджував проблеми гармонізації українського законодавства із законодавчими стандартами ЄС.

Серед зарубіжних дослідників особливої уваги заслуговують роботи Е. Аречаги, який детально розглядав міжнародні правові інструменти протидії тероризму, та Б. Дженкінса, котрий досліджував стратегії боротьби з тероризмом у європейських країнах. С. Массолі і А. Був'є зробили вагомий

внесок у вивчення міжнародних аспектів боротьби з тероризмом, а Б. Гофман зосередився на еволюції тероризму та методах його протидії. А. Лаукс і А. Шмід розглядали питання міжнародного співробітництва та концептуальні підходи до визначення тероризму, тоді як П. Вілкінсон аналізував політичні та правові аспекти протидії тероризму в Європі. С. Креспо і Л. Річардсон внесли важливі ідеї в розуміння причин виникнення тероризму та підходів до його подолання, А. Сінгх і Х. Торос зосередилися на правових і політичних наслідках боротьби з тероризмом.

Загалом, дослідження цих вчених значно розширили розуміння законодавчих основ та практичних заходів у протидії тероризму в Європі, вивчаючи, як законодавство ЄС, так і національні правові системи країн-членів, а також питання співпраці у сфері боротьби з тероризмом.

Мета і завдання дослідження Метою даної роботи є аналіз положень антитерористичного законодавства та стратегій Європейського Союзу, роботи його інституцій, які складають загальну антитерористичну систему ЄС.

Відповідно до поставленої мети визначено наступні завдання дослідження:

- розкрити політику ЄС у сфері боротьби з тероризмом як складову простору свободи, безпеки і правосуддя:
- визначити систему правових актів Інституційна структура та ЄС у сфері боротьби з тероризмом:
- проаналізувати двосторонні та багатосторонні угоди ЄС та його держав-членів щодо запобігання та протидії тероризму:
- визначити акти ЄС недоговірного характеру у сфері боротьби з тероризмом:
- розглянути правове регулювання взаємодії ЄС з третіми країнами (та міжнародними організаціями) у сфері боротьби з тероризмом:
- визначити правові підстави співробітництва між Україною та ЄС щодо протидії тероризму

Об'єкт дослідження – процеси боротьби з тероризмом у ЄС.

Предмет дослідження – правове регулювання політики ЄС у сфері боротьби з тероризмом.

Методи дослідження. Для досягнення мети роботи були використані такі методи: системний аналіз для вивчення правової основи політики ЄС у сфері боротьби з тероризмом, порівняльний аналіз для зіставлення правових норм ЄС та національних законодавств країн-членів, факторний аналіз для визначення ключових чинників, що впливають на ефективність антитерористичних заходів, а також інституціональний аналіз для оцінки ролі європейських та національних інституцій у розробці та імплементації антитерористичних політик.

Інформаційна база дослідження. Інформаційна база дослідження складається з нормативно-правових актів Європейського Союзу, офіційних документів Європейської Комісії, Ради ЄС, Європейського Парламенту, а також матеріалів міжнародних організацій, зокрема Ради Європи та ООН, що стосуються протидії тероризму. Використано також аналітичні звіти європейських дослідницьких центрів, публікації у наукових журналах, монографії, а також матеріали конференцій з питань безпеки та антитероризму.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. В процесі дослідження було узагальнено та систематизовано підходи до правового регулювання політики ЄС у сфері боротьби з тероризмом, проаналізовано європейську правову базу щодо боротьби з терористичними загрозами, а також визначено особливості співпраці держав-членів у цій сфері. Практичні результати дослідження включають розробку рекомендацій щодо вдосконалення нормативно-правових інструментів протидії тероризму в межах ЄС, а також можливість адаптації цих інструментів в національних правових системах.

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається із переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, якими охоплюються сім підрозділів, висновків та списку використаних джерел (99 найменувань).

Загальний обсяг дипломної роботи 80 сторінок, у тому числі список використаних джерел – 10 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ У РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1.1. ПОЛІТИКА ЄС У СФЕРІ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ ЯК СКЛАДОВА ПРОСТОРУ СВОБОДИ, БЕЗПЕКИ І ПРАВОСУДДЯ

Основним напрямком, якому Європейський Союз приділяє особливу увагу, є розвиток простору свободи, безпеки та юстиції (ПСБЮ). Реалізація цього проекту є складною задачею через наявність внутрішніх та зовнішніх вимірів, які включають одночасний розвиток свободи, безпеки та юстиції.

Концепція ПСБЮ була введена як окремий напрямок діяльності ЄС після того, як у 1993 році вступив у силу Маастрихтський договір про Європейський Союз. Від початку своєї реалізації, ПСБЮ тісно пов'язаний із співпрацею між державами-членами у сфері юстиції та внутрішніх справ, яка є однією з ключових опор ЄС [1].

З впровадженням Амстердамського договору у 1999 році, офіційно було створено простір свободи, безпеки та правосуддя (ПСБП) у структурі Європейського Союзу. Цей простір включає поліцейську і судову взаємодію в кримінальних і цивільних справах, контроль за кордонами, імміграційну політику, політику притулку та інші пов'язані сфери, які зазвичай відносяться до компетенції міністерств внутрішніх справ та юстиції країн-членів ЄС. З цього моменту, ПСБП став одним із важливих політичних пріоритетів Європейського Союзу [2].

З моменту підписання Амстердамських договорів простір свободи, безпеки та юстиції (ПСБЮ) став важливою частиною структури Європейського Союзу, охоплюючи ключові сфери, розділені між двома основними постулатами: першим, який включає економічне та соціальне

співробітництво, зазначене у розділі IV Договору про заснування Європейського Співтовариства, і третім, що охоплює внутрішні справи та правосуддя, як вказано у розділі VI Договору про Європейський Союз.

З введенням в дію Лісабонського договору про Європейський Союз і про функціонування Європейського Союзу 1 грудня 2009 року, після його підписання 13 грудня 2007 року, було скасовано поділ на три стовпи, і ПСБЮ було включено до розділу V цього Договору про функціонування ЄС. Такі зміни підкреслюють важливість інтеграції зусиль у сферах, які раніше належали до різних відділів управління.

Подальший розвиток ПСБЮ було сприяно рядом ключових зустрічей Європейської Ради, зокрема у містах Тампере у Фінляндії в 1999 році, Фейре в Португалії в 2000 році, Копенгагені в Данії в 2004 році та Стокгольмі у Швеції в 2009 році, кожна з яких відіграла свою роль у формуванні політики та стратегічних напрямків.

Стаття 67 Договору про функціонування ЄС визначає, що Європейський Союз створює простір свободи, безпеки та юстиції з повним дотриманням основних прав та різноманітних правових систем і традицій держав-учасниць. Це створює фундамент для гармонізації діяльностей між країнами.

Компоненти ПСБЮ, хоча й взаємопов'язані, мають власні цілі та зміст. Свобода у цьому контексті означає забезпечення свободи переміщення людей та підсилення захисту їхніх прав. Безпека полягає у створенні умов, які гарантують безпечне існування громадян у межах Союзу. Юстиція зосереджена на забезпеченні доступу до справедливого та ефективного правосуддя.

Окрім цього, ПСБЮ займається регулюванням особливих правових аспектів, таких як прикордонний контроль, надання притулку, імміграційна політика, забезпечення високого рівня безпеки для громадян ЄС, співробітництво між судовими органами у цивільних та кримінальних справах, поліцейська співпраця та забезпечення доступу до правосуддя [2].

Терористичні атаки не є новим викликом для Європи, і держави-члени Європейського Союзу неодноразово стикалися з цією проблемою. Протягом останніх шести років теракти відбулися в ряді країн НАТО та ЄС, включаючи Париж (2015, 2017, 2019, 2020, 2021), Брюссель (2016, 2017), Ніццу (2016, 2020), Берлін (2016), Лондон (2017, 2019), Ліон (2019), Стокгольм (2017), Барселону (2017), Турку (2017), Гамбург (2017), Каркассон (2018), Страсбург (2018), Відень (2020) та Лей-он-Сі (2021) [3, с. 57]. Освіта усвідомлення, що жодна країна не застрахована від терористичних загроз, підштовхнула до зміцнення співпраці між різними суб'єктами у боротьбі з тероризмом. Незважаючи на зусилля національних служб безпеки, тероризм не знає кордонів і постійно використовує новітні фінансові інструменти, глобальні мережі та технології, що ускладнює його виявлення і протидію. Тероризм продовжує бути значним викликом для уповноважених інституцій та вимагає від демократичних суспільств комплексних заходів для захисту населення. Розглядаючи проблему боротьби з тероризмом в Європі, слід зазначити, що досі не існує єдиного визначення міжнародного тероризму в європейському законодавстві. Згідно з Конвенцією Ради Європи про запобігання тероризму, поняття «терористичний злочин» означає будь-який злочин, який перелічений і визначений у одному з договорів, які вказані у Додатку до цієї конвенції [4, с. 47].

Натомість Законодавство України чітко визначає поняття "тероризму" та "міжнародного тероризму":

"Тероризм" описується як діяльність, що несе суспільну загрозу, полягає у використанні насильства з метою залякування населення чи державних органів. Це може включати захоплення заручників, убивства, тортури, підпали або інші дії, що загрожують життю та здоров'ю невинних людей або погрози таких дій для досягнення злочинних цілей [5, ст. 1];

"Міжнародний тероризм" означає насильницькі дії на світовому чи регіональному рівні, які включають захоплення, вбивства, загрози життю та здоров'ю невинних людей, зруйнування важливих об'єктів народного

господарства, комунікацій, а також використання або погрози використання зброї масового ураження, такої як ядерна, хімічна чи біологічна зброя [5, ст. 1].

У 1975 році, відповідно на зростаючі терористичні загрози в Європі, у рамках Європейських Співтовариств було ініційовано "політику боротьби з тероризмом". Це міжурядове співробітництво розпочалось без формально прийнятого договору, в основному, через політичні ініціативи, які були започатковані на засіданні Європейської Ради у Римі 1-2 грудня 1975 року [6, с. 234].

Так, до 2003 року питання тероризму не стояло на порядку денному Європейського Союзу, поки не було розроблено Стратегію європейської безпеки. Цей ключовий документ визначив, як тероризм становить загрозу для життя людей, підриває основи відкритого і толерантного суспільства, використовує насильство без обмежень та має глобальні наслідки, що можуть призвести до масштабних жертв [3, с. 71].

За словами Р. Паркеса, ЄС до цього часу фокусувався на підвищенні ефективності прикордонного контролю, захисту від пожеж та вдосконаленні систем охорони здоров'я, в той час як протидія тероризму та іншим раптовим катастрофам лишалась на периферії уваги [7, с. 1].

Неформальна група TREVI, створена для координації зусиль у боротьбі проти тероризму, радикалізму, екстремізму та насильства, об'єднувала міністрів юстиції та внутрішніх справ. Вона функціонувала до 1992 року, коли її діяльність була інтегрована в рамки ЄС за третьою опорою Маастрихтського Договору, яка займалася міжурядовим співробітництвом у сферах юстиції та внутрішніх справ і включала питання міграції, боротьби з наркотиками, шахрайством, митним співробітництвом і т.д. На базі цієї структури також було створено Europol, спочатку як "Підрозділ Європолу у боротьбі з незаконним обігом наркотиків" [Europol Drug Until].

До 2003 року, коли було прийнято Стратегію європейської безпеки, питання тероризму не було в центрі уваги лідерів Європейського Союзу. З

прийняттям цієї стратегії акцент зроблено на серйозні загрози, які тероризм становить для життя людей, його вплив на відкритість і толерантність суспільств, а також його безмежне використання насильства і глобальні наслідки, що можуть спричинити значні людські втрати [3, с. 71].

За словами Р. Паркеса, до того часу в ЄС акцент був зроблений на зміцненні прикордонного контролю, захисті населення від пожеж та покращенні діяльності медичних та охоронних структур. Проте, питання запобігання терористичним актам і стихійним бідам не отримували належної уваги та залишалися відсунутими на задній план [7, с. 1].

Рада Європи не використовувала превентивні військові чи поліцейські заходи у своїй діяльності проти тероризму. Як міжнародна організація, що зосереджена на підтримці демократичних принципів, Рада Європи сфокусувалася на розробці правових інструментів для боротьби з міжнародним тероризмом.

Значним моментом у боротьбі з тероризмом стали події 11 вересня 2001 року. Після цього Європейський Союз вжив ряд заходів, включно з законодавчими, для протидії тероризму. 3 грудня 2003 року була прийнята Європейська стратегія безпеки, в якій тероризм розглядається як одна з головних загроз безпеці континенту нарівні з розповсюдженням зброї масового знищення, регіональними конфліктами, державним розпадом та організованою злочинністю. У стратегії підкреслюється, що Європа слугує не лише ціллю для терористів, але й базою для них, що вимагає зміцнення взаємодії між усіма безпековими службами та судовою системою країн-членів [8].

Ця стратегія призвела до прийняття Декларації про боротьбу з тероризмом, яку Європейська Рада ухвалила 25 березня 2004 року. Ця декларація була реакцією на теракти в Мадриді, які забрали життя 191 невинної людини. Документ підсумував діючі ініціативи у сфері антитерору та окреслив стратегічні напрямки майбутньої діяльності. Одним із ключових аспектів декларації став План дій ЄС щодо боротьби з тероризмом [9, с. 92].

Європейський Союз активно вживає заходів у відповідь на високу терористичну загрозу, яка зачіпає багато країн континенту. Фундаментом цієї діяльності є Стратегія ЄС 2005 року, яка закликає держави-члени до спільних дій у боротьбі з міжнародним тероризмом, при цьому підкреслюючи необхідність дотримання прав людини та забезпечення безпеки своїх націй. У 2008 році Стратегію було доповнено аспектами попередження, а у 2014 році вона отримала розширення у вигляді Стратегії протидії радикалізації та вербуванню, що зокрема стосується проблеми іноземних бойовиків.

Також, важливим інструментом у цій боротьбі є Рамкове рішення 2002/475/ЖНА, оновлене в 2008 році, яке встановлює загальноєвропейські визначення терористичних злочинів та сприяє міжнародному співробітництву у сфері ефективної боротьби з тероризмом. Ці заходи демонструють зобов'язання Європейського Союзу до розробки комплексних стратегій, які мають на меті не лише реагування на актуальні загрози, а й запобігання майбутнім викликам у сфері міжнародної безпеки.

У червні 2019 року Рада Європейського Союзу прийняла нову п'ятирічну стратегічну програму, яка визначає заходи проти використання криптовалют для обходу антивідмивального законодавства. Програма посилює регулювання трансферів криптоактивів, підвищуючи їх фінансову прозорість та ускладнюючи використання для злочинних цілей. Ці зміни мають на меті вирішення проблем, пов'язаних із відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, забезпечуючи при цьому збалансований захист основних прав та економічних свобод громадян. Розроблені заходи відповідають міжнародним нормам, встановленим Міжнародною групою з фінансових дій (FATF) [10].

Політика ЄС у сфері боротьби з тероризмом реалізується через зміцнення співпраці між правоохоронними органами та спеціальними службами держав-членів, а також через тісну взаємодію з Євроюстом, Європолем та іншими регіональними структурами. В основу заходів ЄС лягла стратегія збільшення ефективності обміну інформацією, підвищення

контролю на кордонах та розробка єдиної бази даних для спільного використання інформації про злочинців та терористів

У червні 2019 року, Рада ЄС ухвалила стратегічну програму на 2019-2024 роки, яка зосереджена на запобіганні обходу законодавства про відмивання грошей через криптовалюти. Програма передбачає розширення дії положень, що регулюють трансакції з криптоактивами, для забезпечення їх фінансової прозорості та утруднення використання у злочинних цілях. Ця ініціатива спрямована на припинення використання криптоактивів для відмивання коштів та фінансування тероризму, забезпечуючи при цьому збалансований підхід між зміцненням безпеки та захистом основних прав і економічних свобод громадян. Нормативні положення ЄС були приведені у відповідність до міжнародних стандартів, розроблених у рамках Міжнародної групи з фінансових дій (FATF).

Завдяки створенню законодавчої бази, інституцій, тісному обміну інформацією та співробітництву між державами ЄС вдається досягати помітних результатів у боротьбі з тероризмом. З 2019 по 2021 рік у країнах ЄС було затримано 1560 осіб за підозрою у терористичних злочинах. У 2021 році було зафіксовано 15 терористичних інцидентів, у 2020 році — 57. Також у 2021 році Європол зафіксував 388 арештів за підозрою в терористичних злочинах, при цьому найчастіше арешти пов'язані з членством у терористичних організаціях, що часто поєднується з пропагандою або плануванням терористичних актів [11].

Аналіз сучасних антитерористичних стратегій підтверджує, що найбільш ефективним методом є міжнародна співпраця, яка базується на посиленні національних антитерористичних програм. Після атак 11 вересня 2001 року багато країн внесли зміни у свої національні політики, правові норми і визначили спеціальні заходи для зміцнення внутрішньої безпеки.

Франція, яка зіткнулася з різними формами тероризму з 1950-х років, включно з антиколоніальним у 1950-х, правим у 1960-х, лівим та сепаратистським на Корсиці і в Країні Басків у 1970-х і 1980-х, а також

ісламським у 1990-х і насильницьким релігійним тероризмом останнім часом, має два основні рівні терористичних загроз: національний і міжнародний.

У Франції організація боротьби з тероризмом ведеться на вищому державному рівні. Ключові напрями і пріоритети визначаються Президентом, потім передаються до офісу прем'єр-міністра, а далі через Міністерство оборони, Міністерство внутрішніх справ, та Міністерство економіки, фінансів і промисловості до безпосередніх виконавців [4, с. 12].

Законодавство Франції з боротьби з тероризмом включає положення, які посилюють співпрацю між службами безпеки: створення охоронних зон для гарантування безпеки під час масових заходів, можливість закриття культових споруд, системи індивідуального нагляду у місцях історичної та культурної значущості, нові правила обшуків та конфіскації в рамках розслідувань діяльності радикально налаштованих осіб. Значну увагу приділено контролю кіберпростору. Також, у відповідь на ризик в'їзду терористів, що мігрують з Африки та Близького Сходу, посилено охорону державних кордонів [12].

У Нідерландах підхід до боротьби з тероризмом є вельми серйозним і включає злагоджені дії держави та активну участь громадян. Антитерористична стратегія країни характеризується широкою мобілізацією як державних, так і недержавних організацій, що охоплюють поліцейські сили, спецслужби, наукові установи та інші. Загалом у сфері боротьби з тероризмом задіяно приблизно 200,000 громадян, які працюють в 20 різних організаціях.

Координація цих організацій здійснюється Національним координатором, під егідою якого працює близько 80 осіб. Ці спеціалісти розділені між п'ятьма відділами, однією інспекцією та двома департаментами. У 2006 році було також створено спеціалізований офіс для аналізу та координації інформації, отриманої від інших установ [4, с. 52].

На законодавчому рівні, Нідерланди активно інтегрувались у міжнародну правову рамку. У 2004 році кримінальний кодекс країни було

оновлено відповідно до документів, прийнятих Радою Європи, а у 2006 році внесені додаткові поправки, зокрема, про включення списків терористичних організацій, членство в яких визначено як кримінальне правопорушення. Також були затверджені поправки, що вдосконалюють процес розслідування та захист свідків. У 2002 році Нідерланди приєдналися до Конвенції про запобігання фінансуванню тероризму, тим самим забезпечивши відповідність свого національного законодавства до норм ЄС, прийнявши та ратифікувавши більшість європейських конвенцій та регламентів.

1.2. СИСТЕМА ПРАВОВИХ АКТІВ ЄС У СФЕРІ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Щодо європейського законодавства у сфері боротьби з тероризмом першими актами були Європейська Конвенція про видачу правопорушників та Європейська Конвенція про боротьбу з тероризмом. Ці Конвенції Ради Європи є колективними міжнародними угодами, створеними під егідою Ради Європи для уніфікації правових стандартів між країнами-членами. Хоча вони, зазвичай, приймаються країнами-членами Ради Європи, більшість з цих конвенцій також відкриті для участі нечленів Ради, зокрема тих, хто долучився до їх розробки.

Європейська конвенція про екстрадицію була ухвалена у Парижі 13 грудня 1957 року. До неї були приєднані додаткові протоколи, розроблені у Страсбурзі 15 жовтня 1975 року та 17 березня 1978 року. Ця Конвенція мала на меті стандартизувати і модернізувати процедури екстрадиції між країнами-членами Ради Європи, спрощуючи передачу осіб, які переслідуються за кримінальні проступки. Однак, положення Конвенції не застосовуються до політичних злочинів.

Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, підписана в Страсбурзі 27 січня 1977 року набула чинності 4 серпня 1978 року, змінивши

стандарти екстрадиції, встановлені Конвенцією 1957 року. Ця конвенція стала одним з ключових міжнародних інструментів, які європейські держави використовують для боротьби з міжнародним тероризмом, забезпечуючи, що особи, причетні до терористичних актів, будуть екстрадовані для судового розгляду та покарання [13].

Конвенція розширила список злочинів, які не можуть бути класифіковані як політичні або пов'язані з політичними мотивами. Основною метою її ухвалення було забезпечити можливість екстрадиції осіб, які здійснили особливо тяжкі діяння, зокрема:

захоплення літаків;

створення загрози життю, свободі або особистій недоторканності осіб, що користуються міжнародним захистом, включаючи дипломатів;

викрадення або захоплення заручників;

використання вибухових пристроїв, ракет, гранат, автоматичної зброї, які можуть бути використані терористичними групами чи організаціями і створюють реальну небезпеку для людей;

спроби здійснення будь-якого з перерахованих вище дій. Включені в перелік діяння класифікуються як терористичні. Запровадження цього нового переліку злочинів унеможливило відмову у видачі осіб, яких переслідує інша країна за екстрадицію [14, с. 1-17].

На саміті Ради Європи в Варшаві в 2005 році було підписано три конвенції, дві з яких були спрямовані на протидію тероризму. Першою з них стала Варшавська конвенція про запобігання тероризму, ухвалена 16 травня 2005 року. Ця конвенція зобов'язала країни прийняти заходи в освітній, культурній, інформаційній сферах та ЗМІ для підвищення обізнаності громадян, захищаючи при цьому права людини; розвивати співпрацю між національними органами, включаючи покращення навчання і управління в кризових ситуаціях; сприяти толерантності та діалогу між культурами і релігіями з залученням НУО і інших структур громадянського суспільства

для запобігання конфліктам; та мотивувати громадськість до співпраці з органами влади для попередження терористичних злочинів [1].

Другим важливим документом стала Варшавська конвенція II Ради Європи про відмивання, розкриття, вилучення та конфіскацію доходів злочинного походження і фінансування тероризму, ухвалена 16 травня 2005 року. Ця конвенція була спрямована на зміцнення міжнародних заходів проти терористичних фінансів, розширюючи процедури виявлення та вилучення доходів, отриманих незаконним шляхом. Вона передбачала впровадження ефективних методів для ідентифікації, блокування, арешту та конфіскації активів, що були залучені в фінансування тероризму, стимулюючи тим самим глобальну співпрацю у цій сфері [15].

Того ж року Європейський Союз затвердив Стратегію ЄС з протидії тероризму, яка мала за ціль ліквідацію каналів фінансування терористичних організацій. У Євросоюзі активізувалася боротьба з фінансовими потоками терористів, встановлено жорсткі норми проти відмивання капіталів, які утруднюють приховування коштів за допомогою фіктивних компаній. З 2016 року ЄС має повноваження заблокувати активи та заборонити видачу віз особам, асоційованим із такими угрупованнями, як «Аль-Каїда» та «Ісламська держава» [10].

Директива Європейського Парламенту та Ради ЄС 2018/843, введена до чинності у 2018 році, стала ключовим правовим механізмом, що дозволяє протистояти використанню фінансової системи Союзу для відмивання грошей чи фінансування терористичної діяльності. Ця директива закріпила необхідні правові основи для повернення коштів або майна, пов'язаних із терористичними діями, і зобов'язує держави-члени аналізувати, розуміти та мінімізувати пов'язані з ними ризики [16].

Правову основу для спільних заходів у сфері боротьби з тероризмом створюють Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму, що була прийнята в 2006 році, та її Додатковий протокол від 2015 року. Ці документи передбачають, що держави-члени мають встановити кримінальну

відповідальність за участь у терористичних організаціях або групах, за проходження навчання для здійснення терористичних актів, за перетин кордону з метою вчинення терору, фінансування та організацію таких дій [ст. 2-6].

Після набуття чинності Лісабонським Договором 1 грудня 2009 року, що скасував трьохпорову структуру ЄС та ліквідував Європейські Співтовариства, Європейський Союз отримав єдину правосуб'єктність, що значно зміцнило його юридичні можливості у боротьбі з міжнародною організованою злочинністю. Тепер Європейський Парламент та Рада мають повноваження установлювати мінімальні правила, спрощуючи процес взаємного визнання судових вироків і рішень та підтримуючи поліцейське та судове співробітництво у кримінальних справах на міжнародному рівні [17].

Особливу увагу ЄС приділяє солідарності у випадку терористичних атак чи стихійних катастроф, як це передбачено статтею 222 Договору про функціонування Європейського Союзу, званою "клаузулою солідарності". Ця стаття зобов'язує ЄС та його держави-члени діяти спільно для запобігання терористичним загрозам, захисту демократичних інституцій і цивільного населення, а також надання допомоги державі-члену на її території у випадку стихійного лиха за запитом її політичних органів влади [13, с. 22].

У разі активації клаузули солідарності, необхідні заходи координуються через Раду ЄС, яка діє на основі спільної пропозиції Європейської Комісії та Верховного представника Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки. Підтримка в цьому процесі також надається Комітетом з питань політики та безпеки, який спирається на структури, створені в рамках спільної безпекової та оборонної політики, а також Постійним комітетом у Раді, який забезпечує оперативну співпрацю в сфері внутрішньої безпеки.

Європейська Рада регулярно проводить оцінки безпекових загроз для Союзу, що дозволяє державам-членам та самому Союзу приймати відповідні заходи для забезпечення своєї безпеки. Одним з важливих аспектів цієї діяльності є впровадження статті 42 Договору про функціонування

Європейського Союзу (ДФЄС), яка підкреслює, що спільна безпекова і оборонна політика ЄС є частиною його загальної зовнішньої та безпекової політики. Ця політика забезпечує ЄС можливості проводити оперативні місії за межами своєї території з метою підтримання миру, запобігання конфліктам та зміцнення міжнародної безпеки у відповідності до принципів Статуту ООН. Ці місії можуть включати різні види операцій, від гуманітарних до миротворчих, що відіграють ключову роль у підтриманні глобальної стабільності та боротьбі з тероризмом [13, с. 22].

Згідно зі статтею 75 ДФЄС, у випадках необхідності для досягнення цілей щодо протидії тероризму, Європейський парламент та Рада можуть діяти за звичайною законодавчою процедурою, встановлюючи норми для адміністративних заходів щодо регулювання руху капіталів та платежів. Це включає можливість замороження рахунків та інших фінансових активів осіб, груп чи організацій, що пов'язані з терористичною діяльністю [18].

Європейський Союз також має Постійний комітет з оперативного співробітництва в сфері внутрішньої безпеки, заснований відповідно до рішення Ради від 25 лютого 2010 року. Цей комітет має завдання сприяти координації та співпраці між національними і європейськими правоохоронними органами, що має критичне значення у випадках терористичних атак або природних катастроф, допомагаючи в забезпеченні порядку та безпеки на території ЄС [4, с. 51].

Дії Європейського Союзу щодо боротьби з тероризмом та організованою злочинністю охоплюють низку правових актів, включно з рішеннями Ради ЄС, спрямованими на посилення співпраці між державами-членами. Зокрема, у 1998 році Рада надала Європолу повноваження займатися терористичною діяльністю, а в 1996 році була створена база даних з особливими професійними навичками для антитерористичної співпраці. Також було започатковано Європейську інформаційну мережу у галузі правосуддя зі спеціалізацією на терористичних

злочинах та визначено кримінально карані дії, пов'язані з участю в злочинних організаціях.

Рамкове рішення Ради ЄС від 13 червня 2002 року, №2002/475/ЛАН, стало фундаментальним інструментом у європейському законодавстві проти тероризму, що має на меті гармонізацію визначень терористичних злочинів та встановлення єдиної санкційної політики серед держав-членів. Це рішення підкреслює важливість колективних дій на рівні Союзу, виходячи з принципів субсидіарності та пропорційності, та необхідність єдності в діях для досягнення більшої ефективності в боротьбі з тероризмом.

ЄС також активно співпрацює у міжнародному контексті, зокрема через участь у Конвенціях ООН та інших міжнародних угодах проти тероризму. Наприклад, Конвенція Ради Європи «Про боротьбу з тероризмом» та ООН-івські конвенції, які забороняють вважати терористичні акти політичними злочинами, забезпечують правову основу для міждержавної кооперації в цій сфері.

Додатково, в контексті глобальної боротьби з тероризмом, Організація Об'єднаних Націй прийняла кілька ключових конвенцій, серед яких Конвенція «Про боротьбу з бомбовим тероризмом» від 15 грудня 1997 року та Конвенція «Про боротьбу з фінансуванням тероризму» від 9 грудня 1999 року. Наразі також тривають переговори щодо всеосяжної Конвенції по боротьбі з тероризмом. Ці заходи відображають наявність не лише європейського, а й глобального механізму співробітництва держав у цій сфері, де Європейський Союз відіграє ключову роль на міжнародній арені в розробці та впровадженні норм, що сприяють забезпеченню глобальної безпеки.

Рада Європи активно працює над вдосконаленням міжнародного співробітництва у питаннях притягнення терористів до відповідальності, дотримуючись поваги до прав людини та верховенства права. Комітет Ради Європи з боротьби з тероризмом (CDCT), раніше відомий як Комітет експертів з тероризму (CODEXTER), є основним органом, який координує цю

діяльність, забезпечуючи дотримання відповідних юридичних документів Ради Європи і залучаючи міжнародних експертів для аналізу і реагування на терористичні виклики.

Одним з найважливіших міжнародних юридичних інструментів у цій області є Варшавська конвенція про запобігання тероризму 2005 року. Згідно зі статтею 17 цієї Конвенції, сторони зобов'язуються надавати одна одній максимальну допомогу у провадженні кримінальних справ, пов'язаних із злочинами, описаними в статтях 5-7 (які охоплюють публічне підбурювання до вчинення терористичного злочину, залучення до тероризму, навчання тероризму) та 9 (супутні злочини). Ця допомога включає отримання наявних доказів, необхідних для цих проваджень.

Додатковий протокол до Варшавської конвенції про запобігання тероризму, який відкрився для підписання 22 жовтня 2015 року в Ризі та набрав чинності 1 липня 2017 року, включає положення про криміналізацію участі у терористичних групах, отримання терористичного навчання, виїзд за кордон з терористичними цілями, а також фінансування та організацію таких поїздок. Відповідно до цього протоколу, CDCT також забезпечує функціонування мережі, яка сприяє оперативному обміну інформацією серед поліцейських органів для ефективного виявлення та переслідування підозрюваних, які подорожують до або з країн-членів.

Європейські держави, які є членами ЄС, користуються міжнародними стандартами для удосконалення свого національного законодавства в боротьбі з тероризмом, отримуючи вказівки від двох різних правопорядків: наднаціонального (Європейський Союз) та міжурядового (Рада Європи).

Це співробітництво між державами європейського континенту вказує на застосування принципу солідарності, оскільки обидві організації прагнуть забезпечити, що міжнародні стандарти, розроблені в їх рамках, не призводять до правових колізій або протиріч для держав-членів. Натомість, акти цих організацій спрямовані на гармонізацію стандартів і законодавства, з метою

об'єднання зусиль у превентивних заходах і притягненні до відповідальності тих, хто винен у тероризмі [17].

Хоча Європейський Союз спочатку зосереджувався на інтеграції в економічній сфері, держави-члени також значною мірою зосередились на питаннях протидії тероризму ще на ранніх етапах розвитку ЄС.

Сьогодні ця проблема регулюється на найвищому рівні, включаючи Установчі Договори ЄС, які закладають основу для колективних дій держав-членів. Європейський Союз досяг значного прогресу у цій сфері, створивши різноманітні агенції та комітети, прийнявши численні акти вторинного права, що в сукупності демонструє глибоку занепокоєність і відданість забезпеченню миру та безпеки на європейському континенті.

З 2016 року Європейський Союз отримав можливість самостійно заморожувати активи і забороняти видачу віз особам, пов'язаним з такими терористичними організаціями, як «Аль-Каїда» та «Ісламська держава» [8]. До розробки відповідної законодавчої бази санкції застосовувалися лише до окремих фізичних або юридичних осіб. Основним інструментом у боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму стала Директива Європейського Парламенту та Ради ЄС 2018/843. Ця Директива створює ефективні правові рамки, які дозволяють адресувати проблеми повернення грошей або майна, пов'язаних з терористичними діями, зобов'язуючи держави-члени оцінювати, розуміти і мінімізувати ризики, пов'язані з цими процесами [4, с. 56].

1.3. ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА ЄС У СФЕРІ БОРотьБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Для посилення зусиль у боротьбі з тероризмом, ЄС створив спеціалізовані управління та агентства, в тому числі і посаду Координатора з питань боротьби з тероризмом (The Counter-Terrorism Coordinator). Ця посада

включає координацію всіх заходів ЄС у цій сфері, визначення стратегічних пріоритетів на основі аналізу звітів Центру аналізу розвідданих ЄС та Європолу, а також покращення міжнародної співпраці [1].

Ця роль передбачає координацію всіх інструментів ЄС у цій сфері та підготовку пріоритетних напрямів на основі аналізу даних, що надходять від Центру аналізу розвідувальних даних ЄС та Європолу. Окрім того, Координатор сприяє покращенню комунікаційних процесів між ЄС та третіми країнами у питаннях, що належать до його компетенції [14].

Європейське поліцейське управління (Europol) служить ключовим інститутом забезпечення безпеки в ЄС, підтримуючи співпрацю між правоохоронними органами країн-членів і відіграючи важливу роль у запобіганні організованим та терористичній діяльності. Значення Європолу взаємодії та обміну інформацією серед держав є критичним для ефективного виявлення та реагування на терористичні загрози, з 2015 до 2019 року число зареєстрованих осіб, асоційованих з тероризмом, зросло на 267% [20].

Шенгенська інформаційна система (SIS) також грає важливу роль у забезпеченні безпеки, дозволяючи обмін великими обсягами інформації про осіб, пов'язаних з тероризмом. В рамках цієї системи, країни ЄС мають можливість доступу до різноманітних баз даних, таких як ДНК, відбитки пальців та реєстрація транспортних засобів, що сприяє тісній взаємодії між національними правоохоронними агентствами.

У 1998 році було розроблено Конвенцію про Європол, ратифіковану всіма державами-членами ЄС, що підтримувала національні правоохоронні органи у боротьбі з серйозною міжнародною злочинністю та тероризмом. У 2009 році цю конвенцію замінили Регламентом Ради ЄС, перетворивши Європол на агенцію Європейського Союзу. Європол отримав завдання координувати роботу, покращувати обмін інформацією між правоохоронними органами держав-членів та співпрацювати з міжнародними партнерами, такими як Австралія, Канада, США, у виявленні та розслідуванні злочинів, а також у затриманні злочинців [20].

У 2002 році на базі рішення Ради ЄС 2002/187/ЛНА було засновано агенцію Євроюст (Eurojust) з головною місією зміцнення координації та співпраці між національними судовими органами ЄС у вирішенні транскордонних злочинів. Євроюст сприяє підвищенню результативності національних слідчих органів у розслідуванні серйозних транскордонних та організованих злочинів, що веде до швидкого та ефективного притягнення злочинців до відповідальності. В агенції в Гаазі працюють представники всіх 28 держав-членів, які можуть бути прокурорами, судьями або поліцейськими з відповідним досвідом та повноваженнями [9].

Євроюст грає ключову роль у координації зусиль країн-членів у боротьбі проти транскордонної злочинності, включно з можливістю вимагати проведення спеціалізованих розслідувань, створення спільних слідчих груп, і запровадження особливих заходів під час розслідувань. Агенція охоплює різноманітні види злочинів, такі як кіберзлочини, шахрайство, корупція, злочини проти фінансових інтересів ЄС, екологічні правопорушення та інші форми організованої злочинності.

Євроюст також відіграє важливу роль у захисті персональних даних під час їх обробки, як автоматизованої, так і ручної, керуючись Конвенцією Ради Європи про захист осіб стосовно автоматизованої обробки персональних даних. З цією метою в агенції діє посада Уповноваженого з захисту персональних даних, який забезпечує дотримання норм та правил у сфері приватності [13, с. 71].

Євроюст активно співпрацює з Європейською судовою мережею у кримінальних справах, що сприяє зміцненню міжнародної судової та правоохоронної діяльності. Це співробітництво дозволяє підвищити ефективність виконання судових завдань і взаємного визнання судових рішень на транснаціональному рівні.

З моменту свого створення, Євроюст сприяв укріпленню довіри та зростанню ефективності міжнародного судового співробітництва, що стало

можливим завдяки розширенню інструментів взаємного визнання, таких як Директива про Європейську постанову про розслідування [9, с. 94].

Євроюст виконує вирішальну роль у зміцненні співпраці між судовими органами країн-членів ЄС, а також у взаємодії з третіми країнами та іншими міжнародними партнерами. Зокрема, з 2015 року, організація посилила своє фокусування на боротьбі з тероризмом, забезпечуючи критично важливу підтримку у розслідуваннях міжнародних терористичних актів, включаючи ті, що сталися у Парижі. В рамках цих операцій було проведено низку координаційних нарад, що зібрали представників 15 держав-членів ЄС та США. Була сформована Об'єднана слідча група за участю представників з Франції, Бельгії, Євроюсту, Європолу та Нідерландів. Ці заходи підтвердили ефективність міжнародного судового та поліцейського співробітництва, що не лише дозволило детально розслідувати теракт у Парижі, але й сприяло запобіганню можливих майбутніх терористичних атак на території Європи. Євроюст продовжує активно вносити вклад у протидію терористичним загрозам, забезпечуючи координацію та взаємодію між правоохоронними органами, зокрема у сфері протидії фінансуванню тероризму.

Розвиток Євроюсту і його інструментарій у сфері судового співробітництва продовжує зростати, надаючи величезний внесок у зміцнення правових баз держав-членів. З його допомогою правоохоронні органи отримують доступ до критично важливих інформаційних ресурсів, що використовуються для проведення широкомасштабних оперативних дій проти терористичних мереж. Євроюст став невід'ємною частиною європейської антитерористичної інфраструктури, ефективно координуючи співпрацю між державами та забезпечуючи необхідну юридичну та оперативну підтримку.

З 2014 року, коли Євроюсту було доручено допомагати у 51 справі пов'язаній з тероризмом, кількість таких випадків стабільно зростає: від 74 у 2015 році до 124 у 2016-му, 178 у 2017-му, 191 у 2018-му, 223 у 2019-му, 217 у 2020-му, і 221 у 2021 році. Ці справи охоплювали не тільки слідства щодо значних терактів на території ЄС, таких як напади на Charlie Hebdo, Париж,

вибухи у Брюсселі у березні 2016 року та напад на різдвяний ярмарок у Берліні у грудні 2016 року, але й діяльність за межами ЄС, включаючи напад на музей Бардо у Тунісі у березні 2015 року. Євроюст також займався справами, що включали фінансування тероризму, вербування і навчання терористів, участь або підтримку терористичних груп, виробництво та розповсюдження терористичної пропаганди, а також переміщення в конфліктні зони чи повернення з них [4, с. 56].

У цих справах брали участь як організовані мережі, так і індивідуальні особи, включаючи високопосадовців. Завдяки Євроюсту, процеси передачі міжнародних запитів на правову допомогу та документи про взаємне визнання стали значно ефективнішими, особливо у невідкладних випадках. Євроюст надавав важливу підтримку національним судовим органам у вирішенні різноманітних викликів, зокрема у сферах збору та допустимості доказів, обробки електронних доказів та фінансових розслідувань.

Механізми допомоги та координації, які Євроюст розробив і застосував, виявилися ключовими у здійсненні арештів, конфіскацій і винесенні вироків під час проведення складних транскордонних розслідувань і судових переслідувань. Євроюст також допомагав вирішувати юрисдикційні питання, забезпечуючи правову взаємодію не тільки між державами-членами ЄС, але й з третіми країнами, підвищуючи тим самим ефективність глобальної боротьби проти тероризму.

У 2014 році кількість координаційних нарад з питань тероризму склала лише чотири, але вже наступного року їхня кількість зросла до 15, і продовжила збільшуватися: у 2016 році було проведено 18 нарад, у 2017 році – 14, у 2018 році – 20, у 2019 році – 24, в той час як у 2020 році їх кількість знизилася до 12, і до 9 у 2021 році. Ці наради стали важливим механізмом, який дозволив адаптувати процеси до актуальних потреб і згуртувати суддів та слідчих, що дозволило їм ефективно обмінюватися інформацією рідною мовою та в режимі реального часу, об'єднувати зусилля для розробки

спільних розслідувальних стратегій, уникаючи при цьому зайвого дублювання і потенційних ризиків для паралельних ініціатив.

Євроюст також надавав значну організаційну та фінансову підтримку Об'єднаним слідчим групам, сприяючи розслідуванню терористичних злочинів: двом групам у 2014 році, п'ятьом у 2015 році, шести у 2016 році, тринадцятьом у 2017 році, дванадцятьом у 2018 році, восьми у 2019 році, семи у 2020 році та дев'яти у 2021 році. Наприклад, Об'єднана слідча група, створена в січні 2022 року Швецією та Францією за підтримки Євроюсту для розгляду злочинів, скоєних іноземними бойовиками проти езидів у Сирії та Іраку, демонструє важливість такої співпраці не лише для держав-членів, а й для третіх країн. Це співробітництво значно спрощує обмін інформацією та доказами без потреби у стандартному європейському розпорядженні про розслідування чи запиті на взаємну правову допомогу, дозволяючи також координувати розслідування та судові переслідування.

У 2016 році, за ініціативи Антитерористичної групи в Гаазі, було створено єдину базу даних, що забезпечує реальний доступ понад 20 європейських спецслужбам, та розроблено пілотний проект для автоматизованого обміну даними між правоохоронними органами держав-членів [20].

Додатково, Європейська комісія активізувала зусилля у грудні 2016 року, представивши план заходів для боротьби з фінансуванням тероризму, що включав зміцнення прикордонного контролю та поліпшення роботи Шенгенської інформаційної системи (SIS). Пропонується внесення в SIS інформації про осіб, підозрюваних у тероризмі, тих, кому заборонено в'їзд до ЄС, а також мігрантів, яким видано наказ про депортацію [21].

Всі ці заходи, як очікується, коштуватимуть близько 70 мільйонів євро та забезпечать державам-членам необмежений доступ до баз даних Європолу, сприяючи таким чином зміцненню внутрішньої безпеки та ефективній боротьбі з тероризмом на континенті.

На сьогоднішній день міністри внутрішніх справ ЄС досягли консенсусу щодо покращення взаємного доступу до інформації, критично важливої для запобігання та реагування на терористичні акти. У спільній заяві вони наголосили на потребі розвитку європейського поліцейського партнерства, зосередженні на профілактиці радикалізації, а також на важливості обміну даними про осіб, які можуть становити терористичну чи екстремістську загрозу [15].

А. Шміт та Д. Теннес підкреслюють, що зростання уваги до тероризму в Європі викликане не тільки частішими терористичними атаками, але й значною міграційною хвилею, переважно з мусульманських країн. Вони застерігають від поспішних висновків і зазначають про відсутність глибоких наукових досліджень, що аналізують взаємозв'язок між тероризмом і міграцією [12, с. 3]. Збільшення міграційних потоків створює додаткові ризики для активізації міжнародних терористичних організацій.

З метою протидії цим викликам, держави ЄС, які стикаються з найбільшими міграційними потоками, посилили прикордонний контроль і впровадили додаткові заходи спостереження за мігрантами, щоб запобігти нелегальній міграції і, відповідно, терористичним атакам [3, с. 72].

Лідери держав-членів ЄС підкреслюють, що зміцнення захисту і контролю на зовнішніх кордонах ЄС є необхідним, зокрема, важливо мати чітке уявлення про тих, хто в'їжджає та подорожує в межах Шенгенської зони [8]. Такі заходи мають на меті забезпечення безпеки не тільки на кордонах, але й усередині Євросоюзу.

Європейський антитерористичний центр (ЄАЦ), створений у січні 2016 року під егідою Європолу, виконує ключову роль у боротьбі з тероризмом на континенті. Головні завдання ЄАЦ полягає в обміні інформацією, проведенні аналізу і координації оперативної підтримки держав-членів. Центр значно посилив можливості держав-членів у виявленні та реагуванні на терористичні загрози, значно збільшивши обмін інформацією і виробляючи оперативні аналітичні звіти.

ЄАЦ ефективно використовує інформаційні платформи та інструменти обміну даними для підтримки органів, що борються з тероризмом у ЄС. Центр відіграє важливу роль у координації співпраці між країнами-членами, підвищуючи ефективність їх спільних дій проти терористичних мереж. Він надає органам доступ до цінної розвідувальної інформації, що дозволяє своєчасно ідентифікувати та реагувати на загрози, тим самим забезпечуючи кращий захист громадян ЄС від тероризму [6, с. 238].

Постійне вдосконалення і адаптація до змінюваних умов є критично важливими для забезпечення, щоб Європейський антитерористичний центр (ЄАЦ) продовжував залишатися ефективним у відповіді на розвиваючі терористичні загрози. Завдяки своїй незламності та відданості, ЄАЦ довів свою значимість у сучасних умовах і, ймовірно, залишатиметься ключовим елементом стратегії ЄС проти тероризму на тривалий період. Одночасно, особливо важливу роль у цій боротьбі відіграє Євроюст, заснований невдовзі після терактів 11 вересня 2001 року, зокрема 28 лютого 2002 року.

Для боротьби з тероризмом та кіберзлочинністю в рамках Європолу функціонує Європейський контртерористичний центр (ECTC), де особливу роль відіграє Група Інтернет-досліджень (European Internet Referral Unit – IRU). Ця група співпрацює не тільки з правоохоронними агенціями країн-членів ЄС, а й з міжнародними партнерами та приватним сектором, що дозволяє ефективно виявляти та блокувати терористичний контент в інтернеті [20].

28 квітня 2015 року в Страсбурзі Європейський Союз представив новий план дій для боротьби з тероризмом та кіберзлочинністю, який орієнтований на три ключові напрями: запобігання терористичним актам і протидія радикалізації, ефективна боротьба з організованою злочинністю, а також кіберзлочинність. Цей план особливо підкреслює значення міжнародної співпраці, особливо у контексті боротьби проти іноземних бойовиків-найманців, акцентуючи на важливості взаємодії з країнами, що не є членами ЄС [17].

На початку 2016 року, зокрема в січні, Євросоюз зробив ще один важливий крок у посиленні своєї антитерористичної стратегії, заснувавши новий Антитерористичний центр на базі Європолу. Центр зосереджений на координації дій ЄС у боротьбі з іноземними бойовиками, незаконним обігом зброї, а також фінансуванням тероризму. Від моменту створення спеціалізованої бази даних Європолу в січні того ж року, було затримано 24 особи зі списку найбільш розшукуваних злочинців Європи. Крім того, на сьогоднішній день Європол реєструє більш ніж 5 тисяч міжнародних організованих злочинних угруповань, що свідчить про зростання їхньої активності [20].

У лютому 2016 року Європейська комісія внесла ще один важливий вклад у боротьбу з тероризмом, прийнявши План дій щодо боротьби з фінансуванням тероризму. План передбачає низку заходів, спрямованих на посилення контролю за відмиванням грошей та нелегальними фінансовими потоками, пов'язаними з терористичною діяльністю. Ці кроки демонструють вагомість і розширеність зусиль Євросоюзу у відповідь на зростаючі загрози безпеці, які вимагають комплексного підходу та міжнародної кооперації.

Серед ключових кроків — заморожування та конфіскація активів, удосконалення методів виявлення фінансових потоків терористів. В рамках ЄС реалізуються також програми, спрямовані на запобігання радикалізації та ресоціалізацію колишніх учасників терористичних груп, а також процедури амністії для тих, хто добровільно відмовився від участі у терористичній діяльності. Відповідно до цього плану, в багатьох країнах посилено законодавчі повноваження правоохоронних органів [15].

Велика Британія в 2015 році запровадила Закон "Про безпеку та протидію тероризму" (Counter-Terrorism and Security Act 2015), який включає заходи, такі як:

Надання правоохоронним органам можливості тимчасово вилучати документи осіб, що підозрюються у плануванні виїзду за кордон з терористичними цілями.

Блокування доступу до інтернет-сайтів, які поширюють екстремістські матеріали.

Впровадження заходів з протидії тероризму і екстремізму місцевими органами влади, пенітенціарними, освітніми та медичними установами.

Посилення покарань за фінансові злочини, включаючи відмивання грошей [12].

Додатково, у 2016 році уряд Великої Британії анонсував план розширення штату співробітників зовнішньої розвідки МІ6 на 1900 осіб та збільшення бюджету на боротьбу з тероризмом на 30%. Ці кошти будуть спрямовані на придбання нової військової та спеціальної техніки для підтримки сил швидкого реагування [58, с. 54].

Після терактів у Парижі 13 листопада 2015 року, Французький парламент в квітні 2016 року прийняв новий Закон "Про боротьбу з тероризмом", який значно розширив повноваження правоохоронних органів. Це включало дозвіл на проведення обшуків у нічний час, використання технічних засобів для електронного спостереження та моніторингу інтернет-ресурсів, що пропагують терористичну діяльність [62].

Закон також встановив більш суворі покарання для терористів, у тому числі довічне ув'язнення без можливості дострокового звільнення, та зміцнив контроль за зонами, де проводяться антитерористичні операції.

Новації включали заснування спеціалізованого суду в Парижі для боротьби з кіберзлочинністю. Окрім того, у французький Кримінальний кодекс були внесені положення, що криміналізують створення сайтів терористичного характеру поза межами країни та посилено боротьбу з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму, зокрема через обмеження використання анонімних банківських карт [71].

У Німеччині 24 червня 2016 року був прийнятий "Закон про заходи боротьби з тероризмом", який вводить строгіші правила для реєстрації користувачів передплачених зв'язкових послуг, покращує координацію даних між національними та міжнародними спецслужбами, а також розширює

поліцейські повноваження, особливо для контролю нелегальної міграції. Вік, з якого можливе стеження за особами, зменшено до 14 років [80, с. 56].

Нововведення в німецькому законодавстві надають федеральній розвідувальній службі (BND) дозвіл на перехоплення інформації з телекомунікаційних каналів всередині країни, що раніше було заборонено, а також дозволяють зберігати дані користувачів інтернету та передавати їх міжнародним партнерам.

Щодо інших заходів протидії тероризму в Німеччині, можна згадати прийняття закону в Баварії, який зміцнює контроль спецслужб у галузі комунікації.

Федеральне відомство захисту конституції отримало право необмеженого доступу до баз даних і архівів зв'язкових організацій, при цьому вимагається схвалення комісії, що стежить за дотриманням конституційної таємниці комунікацій.

Важливо також відзначити збільшення спроможностей спецслужб у кіберпросторі, зростання чисельності спеціальних підрозділів і розширення системи відеоспостереження в містах [44, с. 236].

У Польщі в 2016 році було прийнято антитерористичний закон, який надає спецслужбам збільшені повноваження для реагування на терористичні загрози, включаючи можливість призупинення масових заходів і публічних зборів при підвищеному рівні загрози, а також затримання осіб без висунення звинувачень на термін до 14 днів. Закон дозволяє виконувати обшуки та затримання цілодобово, включає положення про швидку депортацію іноземців, які становлять загрозу безпеці, і спрощує доступ спецслужб до реєстрації передплачених телефонних карт та особистих даних через Агентство внутрішньої безпеки [74].

РОЗДІЛ 2: ПРАВОВА БАЗА ЄС ТА ЙОГО ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

2.1. ДВОСТОРОННІ ТА БАГАТОСТОРОННІ УГОДИ ЄС ТА ЙОГО ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

Європейський Союз активно залучений у боротьбу з тероризмом на міжнародному рівні, співпрацюючи з такими важливими міжнародними організаціями, як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Робоча група з фінансових дій (FATF), Глобальний контртерористичний форум, Рада Європи, та Глобальна коаліція проти ІДІЛ/Даїш. ЄС виконує ключову роль у реалізації Глобальної стратегії ООН щодо боротьби з тероризмом, прийнятої у 2006 році, дотримуючись відповідних резолюцій і санкцій Ради Безпеки ООН щодо осіб і організацій, підозрюваних у тероризмі.

З 1963 року ЄС приєднався до 19 міжнародних конвенцій ООН, які визначають міжнародні стандарти у сфері превенції та боротьби з тероризмом, включно з заходами щодо боротьби з фінансуванням тероризму та діями іноземних терористичних бійців. ЄС також є активним учасником Глобального форуму з боротьби з тероризмом, міжнародної платформи, створеної в 2011 році для розробки стратегічних підходів до протидії тероризму та екстремізму [94, с. 235].

Крім того, ЄС разом з 26 державами-членами (а також Великобританією) входить до складу Глобальної коаліції проти ІДІЛ, заснованої у 2014 році для боротьби з поширенням цієї терористичної групи і забезпечення її поразки. Завданнями коаліції є не лише військові операції в

Іраку і Сирії, але й вирішення питань, пов'язаних з фінансовою інфраструктурою ІДІЛ, нейтралізація її мереж і протидія пропаганді.

ФАТФ, міжнародний орган, розробляє рекомендації щодо заходів проти відмивання грошей (ПВК), що охоплюють також аспекти фінансування тероризму. Європейський Союз втілює ці рекомендації через низку директив, направлених на протидію відмиванню коштів. Відповідно до рекомендацій ФАТФ, ЄС зобов'язується забезпечити ефективне виявлення та блокування фінансових потоків, пов'язаних з терористичною діяльністю.

Рада Європи прийняла декілька ключових конвенцій, які встановлюють правові стандарти у сфері правоохоронної діяльності та дотримання прав людини у контексті боротьби з тероризмом. В 2018 році ЄС ратифікував Конвенцію Ради Європи про запобігання тероризму та її Додатковий протокол, які мають на меті посилити зусилля у боротьбі з тероризмом, забезпечуючи при цьому дотримання верховенства права та прав людини.

ЄС також активно співпрацює з третіми країнами в боротьбі проти тероризму. З 2001 року, пункти про боротьбу з тероризмом інтегровані у двосторонні та багатосторонні угоди ЄС, включно з угодами про партнерство, асоціацію та стабілізацію. Ці положення містять зобов'язання щодо виконання резолюцій ООН та обміну інформацією та досвідом [67].

Важливою частиною міжнародної співпраці є галузеві угоди між ЄС та нечленами ЄС, які включають співробітництво в поліцейській та судовій сферах. Угоди охоплюють екстрадицію, взаємну правову допомогу, реєстрацію пасажирів, а також співпрацю між Європолем і Євроюстом, забезпечуючи тісне взаємодію у справах, пов'язаних з тероризмом.

У 2010 році ЄС та США підписали Угоду про програму відстеження фінансування тероризму (TFTR), яка дозволяє обмінюватися фінансовою інформацією, що надає правоохоронним органам доступ до даних про фінансові операції. Крім того, ЄС веде спеціалізовану діяльність проти тероризму з такими країнами, як Йорданія, Ліван, Єгипет, Ізраїль, Туніс, а також з країнами Західних Балкан.

Сполучені Штати Америки є важливим партнером ЄС у цій боротьбі, ведучи активний політичний діалог та співпрацю у сфері юстиції та внутрішніх справ, що включає регулярні зустрічі на рівні міністрів. Обидва блоки спільно працюють над протидією радикалізації та насильницькому екстремізму. У 2015 році Європол підписав угоди з митною службою США та охороною кордонів про співпрацю щодо іноземних бойовиків та нелегальної імміграції, зокрема Угоду про подорожуючих з координаційним центром та Угоду про контрольні-пропускні пункти.

Особливу увагу приділено Фокус-Центру Європолу (FP Travelers), що координує розслідування та аналізує дані про іноземних бойовиків. У 2016 році було підписано угоду, що дозволяє активну участь ФБР у цьому центрі. Того ж року між ЄС та США було укладено «Парасолькову угоду», що забезпечує захист обмінюваних персональних даних (імена, адреси, судимості) для запобігання, виявлення, розслідування та переслідування злочинів, включно з тероризмом [59].

У рамках своєї Глобальної стратегії, ЄС активно взаємодіє з 20 країнами щодо питань боротьби з тероризмом, надаючи технічну допомогу та проводячи тренінги для підвищення спроможності в рамках боротьби з тероризмом і протидії насильницькому екстремізму (CVE). В червні 2020 року, Європейська Рада зробила акцент на необхідності поглибленої співпраці з регіонами, найбільш вразливими до терористичних загроз, такими як Західні Балкани, Північна Африка, Близький Схід, Сахель та Африканський Ріг. ЄС виділив 147 мільйонів євро на підтримку об'єднаних зусиль G5 Сахель, які очолює Франція, для посилення регіональної безпеки та протидії тероризму та злочинності в регіоні. ЄС також направив дві цивільні місії для розвитку потенціалу та одну військову навчальну місію в Нігер та Малі.

ЄС співпрацює з міжнародними організаціями та органами, включаючи ООН, Глобальний контртерористичний форум, Глобальну коаліцію проти ІДІЛ/Даїш, Робочу групу з фінансових дій (FATF) та Раду Європи. Глобальний форум з боротьби з тероризмом, неформальна багатостороння

платформа, заснована в 2011 році, просуває стратегічний довгостроковий підхід до боротьби з тероризмом і його ідеологічними основами. ЄС разом з 26 окремими державами-членами (а також Великобританією) є членами Глобальної коаліції проти ІДІЛ, створеної у 2014 році для боротьби з розповсюдженням групи та її подальшого знищення. Окрім військових дій у Іраку та Сирії, коаліція спрямована на ліквідацію фінансових мереж ІДІЛ та протидію її пропаганді [39].

Європейський Союз розширює свої міжнародні відносини, укладаючи угоди у галузі правоохоронної діяльності з країнами, які не є членами ЄС. Ці угоди охоплюють важливі аспекти, такі як взаємна правова допомога, екстрадиція, співпраця в реєстрації пасажирів (PNR) та взаємодія між Європолом та Євроюстом. Одним з ключових прикладів такої співпраці є Угода про програму відстеження фінансування тероризму (TFTR), укладена у 2010 році зі Сполученими Штатами, яка дозволяє обмін фінансовими даними з метою сприяння розслідуванням терористичної діяльності. Крім того, ЄС активно працює над реалізацією конкретних планів дій у боротьбі з тероризмом у співпраці з Йорданією, Ліваном, Єгиптом, Ізраїлем, Тунісом та країнами Західних Балкан.

Сполучені Штати відіграють вирішальну роль у цій боротьбі як головний партнер ЄС. Існує постійний та значний політичний діалог між ЄС і США, що охоплює питання юстиції та внутрішніх справ, включно з аспектами протидії тероризму. Зустрічі на рівні міністрів та високопосадовців, а також міжвідомча співпраця забезпечують ефективну взаємодію у цих сферах.

2.2. АКТИ ЄС НЕДОГОВІРНОГО ХАРАКТЕРУ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Радикалізація, що веде до екстремізму і тероризму, хоч і не нове явище, сьогодні досягає небувалих розмірів у ЄС. Держави Європейського Союзу стикаються зі спільними викликами, такими як використання Інтернету та соціальних медіа терористичними та екстремістськими групами для пропаганди, вербування нових прихильників, а також для підірвання миру та дестабілізації суспільних цінностей. Згідно з доповіддю Високої експертної групи із питань радикалізації, у 2017 році ІДІЛ активно використовувала Інтернет для поширення інструкцій щодо здійснення терактів, а також для прославлення та вербування через навчальні матеріали після терактів. Не менш активно користуються Інтернетом і інші терористичні та екстремістські організації, як-от Аль-Каїда і Боко Харам, а також праворадикальні групи [28].

Поняття "е-джихаду" або "кіберджихаду", що означає ведення джихаду за допомогою цифрових технологій, вже увійшло в сучасний науковий обіг. В квітні 2016 року офіційний пропагандистський канал ІДІЛ у соціальних мережах розповсюдив документ під назвою "Media Operative, You Are Mujahid, – Too", який був ідентифікований експертами як стратегія джихадистських дій. Основною метою документу "Media Operative" є створення "бренду" Ісламської держави та пропагандистська стратегія, що має на меті еволюційний прогрес у глобальному масштабі та залучення нових прихильників до ІДІЛ.

Кіберджихадисти створюють спеціалізоване програмне забезпечення для бойових дій, наприклад, "Електронний Джихад-версія 2.0", що застосовується для "DoS" атак. Ісламський глобальний медіафронт (GIMF), пов'язаний з "Аль-Каїдою", розробив програму для шифрування кореспонденції "Секрети моджахедів" і випускає навчальні матеріали, включаючи журнал "Технічний Моджахед", який виходить кожні два місяці [84, с. 237]. Заснований у 2004 році, GIMF спочатку публікувався арабською мовою, але згодом з'явилися й англomовні видання.

GIMF також запустив власний вебсайт, а у 2007 році — "Voice of the Califhate", телевізійний канал, що використовує формат схожий на західні новинні програми з замаскованим доповідачем, що прославляє тероризм. Ініціатива "Al Qaeda University of Jihad Studies" вчить, як підбурювати і вести моджахедів. GIMF став важливим джерелом ісламістської пропаганди, надаючи засоби і інструменти від інструкцій зі створення бомб до програмного забезпечення для сприяння терористичній діяльності [64].

Різноміснi виклики, пов'язанi з радикалізацією, вимагають координованих зусиль на місцевому, регіональному, національному, європейському та міжнародному рівнях. Необхідно розробити політики для протидії радикалізації, зменшення впливу деструктивного контенту, підвищення громадської обізнаності та здатності відрізнити реальну інформацію від фальшивої, а також формувати альтернативні наративи у стратегічних комунікаціях.

Європейський Союз прагне забезпечити своїм громадянам життя у просторі свободи, безпеки та правосуддя без внутрішніх кордонів, де права та свободи є захищеними та гарантованими. Загроза тероризму ставить під сумнів досягнення цих ідеалів. У відповідь на це в 2005 році ЄС розробив "Стратегію ЄС з боротьби з тероризмом", в якій основними пріоритетами було визначено: запобігання приєднанню до терористичних організацій і зародженню нових поколінь терористів; захист громадян і критичної інфраструктури; перешкоджання терористам у плануванні та отриманні доступу до ресурсів; координована реакція на терористичні акти для мінімізації їх наслідків [97].

Зокрема в 2015 році в "Європейському порядку денному з безпеки" було підкреслено важливість боротьби з пропагандою, яка вважається основою екстремізму та радикалізації. Вказано на необхідність вживання превентивних заходів, підтримки спільних європейських цінностей та сприяння створенню відкритих і плюралістичних спільнот [66].

ЄС визначає радикалізацію як комплексний процес, в рамках якого особи чи групи приймають радикальні ідеології, що виправдовують використання насильства для досягнення політичних або ідеологічних цілей. Інтернет та соціальні медіа надають таким особам нові інструменти для мобілізації та вербування [Prevention of radicalisation 2020].

У 2015 році ЄС заснував Інтернет-форум ЄС, що об'єднує уряди, Європол і провідні технологічні компанії для вирішення питань видалення незаконного контенту, включаючи терористичну пропаганду [17]. А у 2017 році було створено Високу групу експертів з радикалізації, завданням якої стало розроблення інструментів, що допомагають країнам-членам у боротьбі з радикалізацією в таких сферах, як протидія онлайн пропаганді, боротьба з радикалізацією у в'язницях, та підтримка інклюзивних суспільств [31].

Комісія Європейського Союзу відіграє ключову роль у координації діяльності держав-членів у сфері боротьби з радикалізацією. У 2015 році було створено Мережу підвищення обізнаності щодо радикалізації (RAN) [Radicalisation Awareness Network 2020], яка виступає як комплексна платформа для обміну досвідом і практиками між різними стейкхолдерами, включно з практиками, соціальними працівниками, освітянами, групами жертв тероризму, місцевою владою та правоохоронними органами. Діяльність RAN організовується через декілька тематичних робочих груп:

Робоча група з комунікацій та наративів (Communication and Narratives working group (RAN C&N)) фокусується на виробленні контенту, який виступає альтернативою екстремістській пропаганді, ставлячи під сумнів радикальні ідеї і пропонуючи більш помірковані погляди.

Робоча група з освіти (Education working group (RAN EDU)) збирає вчителів та інших освітян по всій Європі для обговорення методів викладання, які сприяють підтримці демократичних та соціальних цінностей у шкільному середовищі.

Робоча група "виходу" (EXIT working group (RAN EXIT)) розробляє стратегії для допомоги особам, які прагнуть покинути радикалізовані або агресивні середовища.

Робоча група з питань молоді, сімей та спільнот (Youth, Families and Communities working group (RAN YF&C)) зосереджена на підтримці спільнот у запобіганні радикалізації, зокрема серед молоді.

Робоча група з вшанування пам'яті жертв тероризму (Remembrance of Victims of Terrorism working group (RAN RVT)) акцентує на значенні голосу жертв тероризму в освітніх та публічних дискусіях, підкреслюючи наслідки радикалізації та екстремізму [46].

Мережа посилення обізнаності з радикалізації (RAN) виконує важливу роль у превентивних зусиллях Європейського Союзу, надаючи підтримку країнам-членам у розробці та впровадженні програм дерадикалізації та реабілітації. Зокрема, RAN пропонує тренінги, які допомагають розуміти процес радикалізації в умовах конкретних місцевостей для ефективного запобігання та протидії радикальним проявам. Також RAN організовує тематичні семінари для представників місцевої влади, які охоплюють важливі аспекти, такі як проблеми біженців, міграційна криза та превентивні комунікації, та створює дорадчі групи при місцевих органах влади для розробки планів і мереж, що сприяють координації дій [56].

До того ж, у 2019 році RAN провів низку заходів, серед яких семінари з питань ідеології і праворадикального екстремізму, реабілітації та реінтеграції осіб, що були радикалізовані, та конференції з питань психічних розладів у контексті радикального екстремізму та підтримки сімей колишніх в'язнів [Radicalisation Awareness Network 2020].

У 2015 році, під егідою Інтернет-форуму ЄС, була запущена програма "Civil Society Empowerment Programme", яка зосереджена на боротьбі з терористичним контентом у Інтернеті. Це свідчить про розуміння Європейською Комісією того, що терористичні та екстремістські групи активно використовують ІКТ для поширення своєї пропаганди, а Інтернет

надає можливість ефективно протидіяти цим загрозам, зокрема, шляхом розповсюдження альтернативних наративів і протидії пропаганді [Civil Society Empowerment Programme, 2000].

Протидія радикалізації і тероризму в Європейському Союзі ґрунтується на чотирьох ключових "стовпах": запобігання, захист, переслідування та реагування. В 2005 році ЄС сформулював "Стратегію ЄС з боротьби з тероризмом", що містить детальні пріоритети кожного із цих стовпів:

"Запобігання" полягає в недопущенні приєднання до терористичних угруповань і зупиненні появи нових поколінь терористів.

"Захист" означає захист громадян і критичної інфраструктури від можливих атак.

"Переслідування" включає дії, спрямовані на заваду терористам у плануванні актів, доступу до ресурсів і фінансів, а також їх переслідування і арешт.

"Відповідь" зосереджена на мінімізації наслідків терактів і ефективному реагуванні на надзвичайні ситуації [57].

Детальніше, у "Європейському порядку денному з безпеки" 2015 року було визначено, що боротьба з екстремізмом має включати превентивні заходи, такі як просування толерантності, розмаїття і взаємоповаги, а також швидке видалення онлайн-контенту, що закликає до терористичних актів [European Agenda on Security, 2015: 16].

В сфері превенції, ЄС зосереджує зусилля на розумінні процесів радикалізації, насильства і агресивної онлайн поведінки. Дослідження причин цих явищ, а також розробка контрнарративів є важливими для ефективної протидії екстремізму.

ЄС також стимулює співпрацю зі своїми міжнародними партнерами, зокрема США, Канадою, Австралією та Новою Зеландією, у спільному аналізі, обміні інформацією і розробці найкращих практик у боротьбі з тероризмом [91].

Такий багатовимірний підхід ЄС до боротьби з тероризмом та радикалізацією враховує не тільки потребу в негайному реагуванні, але й важливість довгострокової стратегії, що базується на принципах права і забезпеченні безпеки, свободи та правосуддя без внутрішніх кордонів для всіх громадян ЄС.

Отже, у відповідь на загрози тероризму Європейський Союз активізував свої зусилля, спрямовані на розробку та реалізацію комплексних стратегій боротьби з радикалізацією та екстремізмом.

Запроваджена у 2005 році "Стратегія ЄС з боротьби з тероризмом" визначила основні напрями діяльності в цій сфері, але реальний акцент на необхідність протидії пропаганді тероризму був зроблений лише через десятиліття, у "Європейському порядку денному з безпеки" 2015 року, який вказує на важливість усунення "коренів" радикалізації, які часто формуються через пропаганду і маніпуляції в Інтернеті.

Основним інструментом у реалізації стратегічних завдань став Інтернет-форум ЄС, започаткований у 2015 році, де представники урядів, Європолу та великих технологічних корпорацій обговорюють методи боротьби з розповсюдженням терористичного контенту.

Разом з цим, було створено Мережу посилення обізнаності з радикалізації (RAN), яка збирає під своїми знаменами широке коло фахівців та практиків, включно з соціальними працівниками, освітянами, НУО, і правоохоронцями, для координації зусиль у протидії радикалізації на всіх рівнях.

Ці ініціативи допомагають удосконалювати методи виявлення та нейтралізації радикальних елементів у суспільстві, а також підвищують ефективність просвітницької та профілактичної роботи. Через систему навчань, семінарів та консультативних груп ЄС прагне знизити рівень загрози та захистити своїх громадян від потенційних загроз тероризму.

РОЗДІЛ 3: СПІВРОБІТНИЦТВО ЄС З ТРЕТІМИ КРАЇНАМИ (ТА МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ) ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

3.1. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ЄС З ТРЕТІМИ КРАЇНАМИ (ТА МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ) У СФЕРІ БОРотьБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Європейська конвенція про екстрадицію та Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом є інноваційними документами у європейському законодавстві з протидії тероризму. Вони були розроблені під керівництвом Ради Європи і служать засобом гармонізації та стандартизації правових систем країн-членів. Загальна мета цих конвенцій – встановлення єдних норм та процедур для полегшення міждержавної співпраці в області кримінальної юстиції та боротьби з тероризмом.

Європейська конвенція про екстрадицію, що була підписана у Парижі 13 грудня 1957 року, разом зі своїми додатковими протоколами, ухваленими в Страсбурзі 15 жовтня 1975 року та 17 березня 1978 року, цілить на уніфікацію і модернізацію процедур видачі правопорушників між країнами-членами

Ради Європи. Ці документи створюють правові рамки для оперативної та ефективної екстрадиції осіб, підозрюваних або засуджених за злочини, сприяючи тим самим зміцненню правосуддя та міжнародної взаємодії у сфері транснаціональної кримінальної діяльності.

Рада Європи, орієнтуючись на просування демократії та захист прав людини, уникає застосування превентивних поліцейських чи військових дій проти тероризму. Замість цього, Рада ініціює правові заходи, спрямовані на підтримку міждержавної координації та співпраці для колективної боротьби з міжнародним тероризмом через юридичні механізми [4].

Конвенція 1957 року про екстрадицію та Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом 1977 року, яка набрала чинності в 1978 році, стали фундаментом для європейських заходів у боротьбі з тероризмом. Вони були розроблені під егідою Ради Європи і мають на меті гармонізувати правові процедури між країнами-членами. Ці конвенції є важливими інструментами, які допомагають забезпечити, щоб особи, відповідальні за терористичні акти, стали перед судом та не unikли покарання [4].

Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом розширює коло злочинів, які не можуть бути класифіковані як політичні або вчинені з політичних мотивів. Це включає серйозні злочини, такі як викрадення літаків, організація атак на осіб, які мають особливий міжнародний захист, включно з дипломатичними представниками, а також інші дії, як-от захоплення заручників чи використання вибухових пристроїв, які загрожують життю людей. Всі ці дії зараз класифікуються як терористичні [4].

Новий каталог злочинів, включений у конвенцію, знижує шанси відмови у видачі осіб, обвинувачених у скоєнні таких тяжких злочинів, тим самим посилюючи міжнародне співробітництво у сфері кримінального правосуддя. Події 11 вересня 2001 року стали каталізатором для Європейського Союзу вжити додаткових заходів, включно з законодавчими, для ефективнішої боротьби з тероризмом на міжнародному рівні.

3 грудня 2003 року Європейський Союз прийняв Європейську стратегію безпеки, визначивши тероризм, розповсюдження зброї масового знищення, регіональні конфлікти, розпад держав і організовану злочинність як основні загрози для безпеки континенту. В документі наголошено, що Європа виступає не лише як ціль, але й як база для терористичних груп. Зазначена потреба в інтенсивній співпраці між національними безпековими органами та судовою системою країн-членів, щоб зміцнити загальноєвропейську безпеку.

Згодом, 25 березня 2004 року, у відповідь на терористичні атаки в Мадриді, які забрали життя 191 людини, Європейська Рада прийняла Декларацію про боротьбу з тероризмом. Цей документ підсумовує зусилля ЄС у протидії тероризму та визначає ключові напрями майбутніх дій, серед яких вирізняється План дій ЄС щодо боротьби з тероризмом [8].

У 2005 році, під час саміту Ради Європи у Варшаві, було підписано три конвенції, дві з яких були спрямовані на боротьбу з тероризмом. Наприкінці 2005 року, ЄС також розробив нову стратегію боротьби з тероризмом, зосереджену переважно на перекритті фінансування терористичних організацій. Останніми роками, у межах цієї стратегії, Європейський Союз ввів суворі правила проти відмивання грошей, які ускладнюють приховування коштів через фіктивні компанії, щоб обмежити доступ терористів до фінансових ресурсів.

Європол, європейське поліцейське агентство, відіграє ключову роль у захисті безпеки громадян ЄС, сприяючи взаємодії та співпраці правоохоронних органів держав-членів, а також у запобіганні організованій злочинності та тероризму.

Європейський Союз також активно включає у свої стратегії протидії тероризму високопосадові європейські інституції, такі як Європейський Парламент, Європейська Рада та Європейська Комісія. Ці органи відіграють вирішальну роль у законодавчому процесі, розробці політик та реалізації стратегій боротьби з тероризмом. Європейський Парламент ухвалює закони

спільно з Європейською Радою на основі пропозицій Європейської Комісії, контролюючи діяльність інших інституцій ЄС. Європейська Рада визначає загальний політичний порядок денний Союзу, а Європейська Комісія виконує роль виконавчої влади, розробляючи законодавчі ініціативи та забезпечуючи виконання прийнятих рішень, а також слідкує за дотриманням законодавства ЄС на національному рівні. Всі ці елементи формують комплексний підхід ЄС до забезпечення безпеки і стабільності у регіоні, особливо у сфері боротьби з тероризмом та його фінансуванням.

Окрім стратегій та планів дій, які є технічно консультативними, держави-члени ЄС мають дотримуватися юридично обов'язкових норм. До березня 2017 року основним документом було Рамкове рішення 2002 року, що зобов'язувало країни адаптувати національне законодавство для боротьби з тероризмом. Проте, з прийняттям Директиви ЄС 2017 року про боротьбу з тероризмом, засіб законодавчого регулювання було значно розширено. Директива вводить кримінальну відповідальність за підготовку або здійснення терористичних актів, включно з подорожами за межі ЄС з терористичними намірами, і зміцнює правову базу для протидії феномену іноземних бойовиків.

Крім того, ЄС не перестає розробляти нові ініціативи для адаптації до змінюваних умов та нових загроз. Наприклад, Порядок денний ЄС щодо боротьби з тероризмом 2020 року включає заходи для попередження, захисту, відповіді та виявлення терористичних загроз, а Стратегічний компас безпеки та оборони 2022 року розширює сфери боротьби з тероризмом на зміцнення кібербезпеки та розвиток цифрового щита проти кібератак [4].

Питання боротьби з кіберзлочинністю активно розглядаються в рамках діяльності Організації Об'єднаних Націй, включаючи Генеральну Асамблею, Економічну і Соціальну Раду, а також Комісію з попередження злочинності і кримінального правосуддя. Рішення цих органів та конгресів ООН з попередження тероризму і злочинності потребують подальшого розвитку механізмів і методів вирішення існуючих проблем. Зокрема, протидія

фінансуванню тероризму залишається однією з найскладніших викликів для антитерористичних систем світу. Європейський контртерористичний центр (ЕСТС) використовує низку інструментів для ідентифікації нелегальних джерел фінансування тероризму.

Одним із ключових механізмів є програма відстеження терористичних фінансових активів (ТФТР), створена США після атак 11 вересня 2001 року. Ця програма дозволяє Міністерству фінансів США відслідковувати фінансові транзакції, щоб виявляти та притягати до відповідальності терористичні мережі, такі як «Аль-Каїда». У рамках співпраці між ЄС і США було підписано угоду, яка дозволяє використовувати здобуту фінансову інформацію через мережевий сервер, що розташований в Європолі. Ця інформація може бути отримана за регламентованим запитом в Європолі, що значно підвищує можливості відстеження та розслідування терористичних мереж і фінансування [4].

Програма ТФТР між ЄС і США виявилася ефективним інструментом для аналізу терористичних фінансових активів, підвищуючи здатність відстежувати та зупиняти терористичні мережі. Це також сприяє заповненню прогалин у розумінні ланцюжків, що ведуть до реалізації терористичних операцій, і посилює загальні зусилля у боротьбі з тероризмом на міжнародному рівні.

Програма відстеження терористичних фінансових активів (ТФТР), створена після терористичних атак 11 вересня 2001 року, активно використовується для моніторингу фінансових потоків, які можуть фінансувати терористичні акції. Цей інструмент дозволяє правоохоронним органам ідентифікувати та визначати місцеперебування терористів та їхніх фінансистів, а також виявляти раніше невідомі терористичні осередки. Співпраця між ЄС і США в рамках ТФТР демонструє позитивні результати, оскільки з 2016 по 2018 рік було ініційовано понад 70 тисяч проваджень, деякі з яких сприяли розслідуванню терористичних актів у містах Європи, таких як Стокгольм, Барселона і Турку [4].

Європейський Союз демонструє рішучу позицію у боротьбі з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, що було підтверджено прийняттям спеціальної Директиви у 2015 році. Ця Директива має на меті встановлення єдиних норм для захисту фінансової системи ЄС від зловживань для незаконних цілей. Після трагічних подій 11 вересня, ЄС активно працює над формуванням і постійним оновленням списку осіб та організацій, причетних до терористичної діяльності, на яких поширюються санкції згідно з резолюцією № 1373 Ради Безпеки ООН.

Євросоюз не лише внутрішньо вживає заходів для боротьби з цими загрозами, але й активно співпрацює з іншими міжнародними організаціями для розроблення координованих стратегій. Європейська Комісія, зокрема, розробила обширну політику щодо запобігання несанкціонованому доступу до хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних матеріалів. У межах цієї політики було розроблено План дій, який включає комплексні заходи для попередження, виявлення і реагування на інциденти, що включають використання або загрозу використання таких небезпечних матеріалів [14, с. 238]. Ці заходи є частиною ширшої стратегії ЄС щодо забезпечення безпеки та захисту громадян від різноманітних загроз.

Європейський Союз активно розробляє та втілює стратегії для протидії тероризму, а також запобігання злочинам, пов'язаним з використанням хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних матеріалів. Європейський Парламент, Європейська Рада та Європейська Комісія відіграють ключову роль у формуванні та впровадженні ефективних політик і стратегій у цій сфері.

Ці інституції, разом з Європолем і Євроюстом, створюють солідну систему, яка дозволяє не тільки реагувати на терористичні загрози, але й активно запобігати їм. Держави-члени ЄС забезпечують національне виконання цієї політики, розробляючи та впроваджуючи необхідні законодавчі та інші заходи. Важливо зазначити, що на рівні кожної країни особлива увага приділяється розвідувальній діяльності.

Координаційну роль у цьому процесі відіграє Координатор ЄС з питань боротьби з тероризмом, який відповідає за визначення стратегічних напрямків діяльності та поліпшення міжнародної кооперації. Ця посада забезпечує зв'язок між різними контртерористичними ініціативами держав-членів та інструментами ЄС, а також відіграє важливу роль у зміцненні зв'язків з третіми країнами.

Європол забезпечує обмін інформацією та розвідданими між державами-членами, виступаючи як центральний вузол у боротьбі з тероризмом і організованою злочинністю. Євроюст сприяє міжнародній юридичній співпраці, зокрема у справах, що вимагають координації судових заходів між декількома державами.

Таким чином, європейська контртерористична стратегія реалізується через комплексну систему інституційних та правових механізмів, що включає в себе координацію політики на національному та міжнародному рівнях, що дозволяє Європейському Союзу ефективно протистояти сучасним загрозам [13].

У 2007 році Європол започаткував публікацію Звіту про терористичну ситуацію та тенденції в ЄС (TE-SAT), який щорічно аналізує розвиток терористичної активності в регіоні. Звіт TE-SAT досліджує різні форми тероризму, такі як джихадистський, етнонаціоналістичний, сепаратистський, лівий, анархістський та правий тероризм, а також діяльність терористів-одинаків. Завдяки цим звітам, Європол надає глибокий аналіз явища тероризму і допомагає формулювати відповіді на терористичні загрози.

Обмін інформацією стає вирішальним у боротьбі з тероризмом, і в останні роки цей процес значно активізувався, охоплюючи активні кримінальні розслідування, судові процеси, а також завершені справи, що мають відношення до терористичної діяльності. Важливим кроком у цьому напрямку стало створення Контртерористичного реєстру в 2019 році міністрами юстиції з Франції, Німеччини, Іспанії, Бельгії, Італії,

Люксембургу та Нідерландів на основі Рішення Ради 2005/671/ЖНА. Цей реєстр допомагає виявляти зв'язки між різними судовими справами та підкреслює важливість багатосторонньої координації [8].

Останніми роками Євроюст також значно посилив свою співпрацю з Європейським антитерористичним центром Європолу, а також розширив мережу взаємодії з третіми країнами, включаючи США, Норвегію, Швейцарію, країни Західних Балкан, Туреччину та Україну. Це забезпечує більш ефективне вирішення кримінальних справ, пов'язаних з тероризмом на міжнародному рівні. Завдяки міжнародним угодам, Євроюст займає більш важливу позицію у координації дій між державами.

У 2019 році чверть усіх розслідувань і судових переслідувань, де Євроюст надавав допомогу, стосувалася країн, що не входять до ЄС. Євроюст продовжує відігравати ключову роль у забезпеченні підтримки масштабних судових переслідувань за злочини, пов'язані з тероризмом, створюючи міцну і сучасну основу для двостороннього та багатостороннього судового співробітництва.

Європейська агенція з прикордонної та берегової охорони (Frontex) відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки кордонів Європейського Союзу, активно співпрацюючи з державами-членами та асоційованими з Шенгенською зоною країнами для контролю зовнішніх кордонів і протидії транскордонній злочинності. Як центр передового досвіду в області прикордонного контролю, Frontex забезпечує обмін інформацією та досвідом, розробляє необхідні інструменти та стратегії для протидії загрозам від іноземних бойовиків-терористів, що значно підвищує рівень безпеки на кордонах ЄС [8].

Інструменти загального визначення ризику відіграють важливу роль у підвищенні ефективності прикордонного контролю, дозволяючи ідентифікувати та оцінювати ризики, пов'язані з підозрілими подорожами потенційних іноземних бойовиків-терористів, а також з виявленням контрабанди зброї. Frontex тісно співпрацює з Європолем у цій сфері,

розробляючи спеціалізовані матеріали, які адаптовані до конкретних потреб і викликів, з якими стикаються прикордонні органи.

Операція "Мінерва" 2022 року є прикладом ефективної взаємодії та зміцнення безпеки кордонів, сприяючи взаємодії між різними відомствами та виявленню загроз безпеці ЄС. Завдяки співпраці з Національною поліцією Іспанії, Frontex вдалося ідентифікувати 118 осіб, підозрюваних у зв'язках з терористичними організаціями, вилучити 11 викрадених автомобілів та 160 кг наркотиків. Операція проводилася в літні місяці в портах Альхесірас, Таріфа і Сеута, які обслуговують літні пасажирські перевезення до і з Марокко. Спільні бригади взаємодіяли з тисячами пасажирів і транспортних засобів, а кінологічні бригади, спеціалізовані на виявленні осіб, що намагаються перетнути кордон, приховавшись у транспортних засобах, відіграли ключову роль у забезпеченні ефективності цих перевірок.

Таким чином, Frontex відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного прикордонного контролю в країнах ЄС, значно вносячи вклад у боротьбу з нелегальною міграцією та контрабандою, а також забезпечуючи безпеку кордонів перед потенційними загрозами від іноземних бойовиків і терористів. Крім того, ЄС активно працює над боротьбою з радикалізацією, залучаючи фахівців з різних галузей по всій Європі для розробки та реалізації ефективних стратегій [8].

У жовтні 2015 року Європейський Союз ініціював створення Центру передового досвіду RAN, який став центральним майданчиком для обміну знаннями та передовою практикою в боротьбі з радикалізацією. Водночас було засновано Керівну раду з радикалізації, що відповідає за координацію зусиль в цій сфері. Важливим аспектом у боротьбі з онлайн-пропагандою тероризму стало збільшення кількості альтернативних наративів. У цьому контексті ЄС у 2015 році запустив Інтернет-форум ЄС, залучивши ключових представників інтернет-індустрії для координації зусиль з нейтралізації поширення терористичної пропаганди.

З 2001 року Європейський Союз активно включає положення про боротьбу з тероризмом у свої двосторонні та багатосторонні угоди, включаючи угоди про партнерство та співробітництво, угоди про асоціацію, а також угоди про стабілізацію та асоціацію з країнами Західних Балкан. Ці угоди містять заходи протидії тероризму, зокрема посилення на релевантні резолюції ООН, а також на обмін інформацією та передовим досвідом.

ЄС також укладає спеціалізовані угоди з країнами, які не є членами ЄС, що охоплюють співпрацю між поліцією і судовими органами. Такі угоди включають взаємну правову допомогу, екстрадицію, реєстрацію пасажирів (PNR) та співпрацю між Європолом і Євроюстом. Однією з ключових угод є Угода про програму відстеження фінансування тероризму (TFTR), підписана у 2010 році зі Сполученими Штатами, яка забезпечує обмін фінансовою інформацією та сприяє доступу правоохоронних органів до даних про фінансові транзакції.

Конкретні плани дій з боротьби з тероризмом ЄС розроблено спільно з країнами, такими як Йорданія, Ліван, Єгипет, Ізраїль, Туніс та державами Західних Балкан, що свідчить про сильну міжнародну взаємодію в цій сфері [11].

Сполучені Штати виступають як ключовий партнер Європейського Союзу в аспектах боротьби з тероризмом, забезпечуючи стабільний політичний діалог у сфері юстиції та внутрішніх справ через регулярні зустрічі на рівні міністрів та інших високопоставлених чиновників.

Ці зустрічі, зокрема, спрямовані на протидію радикалізації та насильницькому екстремізму, які є пріоритетними напрямками спільної роботи. У 2015 році було підписано дві значущі угоди між Європолом та американськими прикордонними та митними службами щодо спільної боротьби проти іноземних бойовиків і нелегальної імміграції, що включають Угоду про координаційний центр для мандрівників та Угоду про контрольні-пропускні пункти.

Focus Centre (FP) Travelers в Європолі — це спеціалізований підрозділ, який займається координацією діяльності країн-членів ЄС, аналізуючи інформацію про іноземних терористичних бойовиків. У 2016 році ця ініціатива отримала подальший розвиток завдяки угоді, яка включила ФБР в роботу FP Travelers, зміцнюючи міжнародну співпрацю.

«Парасолькова угода» між ЄС і США, укладена в 2016 році, створила комплексну систему захисту даних, що використовуються в співпраці правоохоронних органів. Ця угода гарантує захист особистих даних (наприклад, імена, адреси, інформація про судимості), які передаються між ЄС і США для цілей запобігання, виявлення, розслідування та переслідування кримінальних злочинів, включно з тероризмом.

3.2. ПРАВОВІ ПІДСТАВИ СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС ЩОДО ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

У контексті глобальної боротьби з тероризмом, Україна стикається з величезними викликами, що вимагають комплексного підходу у сфері національної безпеки. Стратегія національної безпеки України, Воєнна доктрина та Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України виділяють тероризм як одну з основних загроз, з якими країна повинна боротися для забезпечення своєї стабільності і демократичного розвитку.

Згідно зі статистикою, наведеною у звітах Генеральної прокуратури України, кількість терористичних актів на території України у 2014 році зросла в 200 разів порівняно з попереднім роком, коли було зафіксовано лише 7 випадків. Цей стрибок кількості випадків до 1391 у 2014 році [8] підкреслює зростання активності терористичних угруповань та посилення терористичної загрози в країні.

Протягом 2018 року, як відзначено у звіті Генеральної прокуратури України, було зареєстровано 838 терористичних актів, 5 випадків публічних

закликів до тероризму, 172 випадки створення терористичних груп або організацій, та 45 випадків фінансування тероризму [8]. Такі цифри не лише демонструють активність терористичних угруповань, але й вказують на серйозність викликів, з якими Україна має справу у сфері національної безпеки.

Аналіз цих даних свідчить про нагальну потребу в розробці та впровадженні дієвих антитерористичних заходів, що повинні включати не тільки реактивні, але й превентивні стратегії. Значне зростання кількості терористичних актів вимагає комплексного підходу, який об'єднує зусилля усіх відомств безпеки країни. Це охоплює не тільки вдосконалення правової бази і зміцнення правоохоронних органів, але й розробку механізмів міжнародної співпраці для обміну розвідданими та кращого розуміння загроз.

Враховуючи ці статистичні дані та посилення глобальної терористичної загрози, Україна повинна зосередити свої зусилля на створенні більш ефективної антитерористичної інфраструктури, що включає як поліпшення внутрішніх контрольних механізмів, так і зміцнення міжнародного партнерства з країнами, які мають досвід у боротьбі з тероризмом.

Питання боротьби з тероризмом в Україні вимагає глибокого розуміння і високого рівня взаємодії як на національному, так і на міжнародному рівнях. Важливою віхою в цьому контексті стала зміна позицій України у Глобальному індексі тероризму, де вона з 2015 по 2018 рік зазнала помітних коливань: з 12-го місця, яке свідчило про високий рівень терористичної загрози, Україна перемістилася на 21-ше місце серед 138 країн світу [8]. Такий зсув у рейтингу можна тлумачити як результат зміцнення правоохоронної системи та ефективності вжитих заходів.

Україна активно співпрацює у міжнародному правовому полі боротьби з тероризмом, будучи учасницею численних міжнародних договорів. Серед них: Конвенція про боротьбу зі злочинним захопленням літальних апаратів (1970), Конвенція про боротьбу зі злочинними актами проти безпеки

цивільної авіації (1971), Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом (1997), Міжнародна конвенція про боротьбу з захопленням заручників (1979) [17]. Ці та інші договори становлять основу для міждержавного обміну інформацією та співпраці у протидії терористичним загрозам.

Конкретніше, включення пунктів про боротьбу з тероризмом у міжнародні угоди забезпечує скоординовані зусилля і дозволяє застосовувати комплексний підхід до різних форм терористичної діяльності. Ці угоди охоплюють не лише випадки безпосереднього тероризму, але й питання фінансування тероризму, вербування та інші допоміжні дії, що підтримують терористичні мережі.

Підвищення ефективності боротьби з тероризмом в Україні також можна вважати наслідком реалізації комплексних заходів, спрямованих на попередження радикалізації, посилення контролю за фінансовими потоками та підвищення безпеки на вразливих об'єктах. Таким чином, співпраця на рівні міжнародних ініціатив стає ключовим елементом у формуванні глобальної відповіді на терористичні виклики, що ставлять перед собою не тільки Україну, але й увесь світ.

В Україні, яка вступила в активну фазу боротьби з тероризмом, важливим кроком стало приєднання до 17 базових міжнародних конвенцій та протоколів до них, які регламентують боротьбу з терористичними загрозами. Ці документи визначають широке коло взаємодій у рамках міжнародної антитерористичної діяльності, включаючи протидію незаконній торгівлі зброєю, боротьбу з фінансуванням тероризму та кооперацію в питаннях обміну розвіданими.

Досягнення України в цьому напрямку можна відзначити її активну участь у міжнародному співробітництві, що має за мету не лише реактивні заходи, але й попередження терористичних актів. Проте, попри існуючі рамки, забезпечення національної безпеки потребує постійного перегляду та

оновлення правової бази, щоб відповідати зростаючим викликам та змінам у криміногенній ситуації.

Першим і важливим аспектом вдосконалення міжнародної кооперації є приведення національної законодавчої бази відповідно до міжнародних стандартів. Це передбачає оновлення основних стратегічних документів, таких як Концепція боротьби з тероризмом, яка необхідна для адаптації до сучасних викликів.

Другим кроком є зміцнення механізмів юридичної кооперації, що охоплює збір доказів та їх взаємне визнання між державами. Це особливо важливо для оперативного реагування на транскордонні терористичні загрози та проведення ефективних розслідувань.

Третім напрямом є підвищення ефективності обміну інформацією про іноземних бойовиків-терористів, що включає інтеграцію вітчизняних баз даних з міжнародними інформаційними системами. Використання міжнародних баз даних, таких як система «I-24/7» Інтерполу, значно підсилює можливості українських правоохоронних органів у виявленні та протидії терористичним загрозам.

Ліквідація джерел фінансування тероризму та постачання зброї терористам є критичним аспектом боротьби з тероризмом. Відповідно до звіту MONEYVAL у 2017 році, в Україні виявлено ряд проблем, що сприяють фінансуванню тероризму, зокрема велике використання готівки та зловживання неприбутковими організаціями. Визначено також недоліки у взаємодії між спецслужбами та державними установами з приватним сектором. Розвиток ефективних механізмів контролю та здійснення моніторингу за дотриманням міжнародних зобов'язань стає пріоритетом для підвищення національної та міжнародної безпеки [10, с. 58].

Удосконалення підготовки фахівців у сфері протидії тероризму та проведення міжнародних навчань і семінарів є іншим важливим напрямком. Враховуючи зростання терористичних загроз, освітні заходи та спеціалізовані тренінги допомагають забезпечити високий рівень готовності

правоохоронних органів. Залучення міжнародних експертів та обмін кращими практиками посилюють ефективність відповідей на терористичні виклики.

Актуальність цих питань посилилась у зв'язку з воєнними діями Росії проти України. Європейський Союз активно підтримує Україну у сфері безпеки, як відображено в пропозиціях безпекових гарантій, обговорених у грудні 2023 року. Пропоновані заходи охоплюють військову допомогу, кібербезпеку, розмінування та інші напрямки, спрямовані на зміцнення обороноздатності країни та її інтеграцію в європейські структури [3].

У липні 2023 року, під час саміту G7 у Вільнюсі, представники вищих органів Європейського Союзу та країн "сімки" розробили та підписали "Спільну декларацію про підтримку України". Цей документ став важливим кроком у формуванні міжнародної коаліції, спрямованої на зміцнення безпеки та стабільності в Україні. Початкові підписанти включали ключових гравців міжнародної арени, таких як Канада, Франція, Німеччина, Італія, Японія, Велика Британія та Сполучені Штати, що висловили готовність надавати довгострокову підтримку Україні у сферах безпеки.

На другий день саміту до ініціативи долучилися скандинавські країни — Данія, Фінляндія, Ісландія, Норвегія та Швеція, які заявили про свою підтримку і визнання необхідності зміцнення безпекових гарантій для України. Подальшу підтримку висловили країни Балтії, і 17 серпня лідери Латвії, Литви та Естонії офіційно підтвердили свою участь у "Спільній декларації".

Крім країн Балтії, до ініціативи приєдналися держави Балканського регіону, включаючи Грецію, Північну Македонію, Болгарію, Чорногорію, а також частково визнане Косово, що розширило геополітичну підтримку України. Наступними долучились Бельгія, Чехія, Ірландія, Люксембург, Нідерланди, Португалія, Румунія, Словенія, Іспанія та Кіпр, що підтверджує широку європейську солідарність у підтримці України.

"Спільна декларація" визначає, що здатність України захистити себе є ключовою до її безпеки, відповідно до статті 51 Статуту ООН. Всі підписанти підтвердили свою відданість засудженню російського вторгнення і підтримку суверенітету та незалежності України. Це підкреслює важливість документу як засобу міжнародної дипломатії і зміцнення глобальної підтримки України у протистоянні агресії.

Україна активно веде двосторонні переговори із країнами-партнерами у сфері безпеки, щоб забезпечити свій оборонний потенціал і підтримку в умовах поточної війни з російською федерацією та в контексті довгострокових безпекових викликів. Першочергові напрями співпраці охоплюють наступне:

Оборонна співпраця включає надання Збройним Силам України сучасного військового обладнання, зокрема систем ППО, артилерії, бронетехніки, і бойової авіації. Також передбачається розвиток оборонно-промислового комплексу через спільні проекти та трансфер технологій, а також підготовка військовослужбовців і тренування з партнерами НАТО, кіберзахист і обмін розвідданими для зміцнення обороноздатності.

Економічна стабільність вимагає допомоги в реконструкції та відновленні, з метою створення умов для економічного процвітання, включаючи енергетичну безпеку і відновлення інфраструктури. Фінансова і технічна підтримка задовольтиме нагальні потреби, спричинені війною, а також підтримуватиме належне врядування, необхідне для просування на шляху до членства в НАТО.

Судове переслідування винних у воєнних злочинах також є важливим, при цьому країни зобов'язуються докласти зусиль для притягнення до відповідальності тих, хто скоїв агресію проти України. Російські активи на банківських рахунках країн-партнерів будуть заморожені до виплати Москвою репарацій Києву.

Заходи включають також удосконалення оборонних реформ і модернізацію, яка передбачає посилення демократичного контролю над збройними силами та підвищення ефективності й прозорості оборонних установ і промисловості.

Відповідно до "Спільної декларації про підтримку України", будуть укладені відповідні міждержавні договори про гарантії безпеки з різними країнами. Регулювання співпраці між Україною та Європейським Союзом у галузях юстиції, свободи та безпеки відбувається через План дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки, який був затверджений на засіданні Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС 18 червня 2007 року у Люксембурзі, та План-графік його реалізації, затверджений 10 квітня 2008 року у Києві на засіданні Підкомітету № 6 „Юстиція, свобода та безпека” Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС.

Ці плани включають співпрацю у таких ключових аспектах, як міграція, притулок, управління кордонами, візова політика, безпека документації, боротьба з організованою злочинністю і тероризмом, протидія відмиванню грошей, торгівля людьми, наркотиками, корупцією, а також співробітництво у сферах цивільного та кримінального правосуддя. Координацію цих зусиль з ЄС веде Міністерство юстиції України.

4 грудня 2009 року в ході саміту між Україною та ЄС у Києві була укладена Угода про стратегічне співробітництво між Україною та Європолом. Цей документ встановлює рамки для покращення координації у боротьбі з міжнародною злочинністю, терористичними діями, торгівлею людьми, наркотиками та незаконною міграцією. Основна увага в угоді приділяється прямому взаємодію між Міністерством внутрішніх справ України та Секретаріатом Європолу.

Також було досягнуто домовленості про підписання Угоди про оперативне співробітництво, яка зміцнює зв'язки та взаємодію між сторонами. Ця угода спрямована на розширення взаємодії між Україною та Європолом у підтримці держав-членів ЄС у виявленні та протидії

організованій злочинності, тероризму та іншим загрозам на міжнародному рівні через обмін інформацією [13].

У 2010 році в Україні було створено Національний контактний пункт Європолу. 14 грудня 2016 року була підписана нова Угода між Україною та Європолем про оперативне та стратегічне співробітництво, яка замінила попередній документ 2009 року і набрала чинності 12 липня 2017 року. Оновлена угода акцентує на посиленні співпраці для боротьби з організованою злочинністю, тероризмом і іншими міжнародними злочинними діями, що включає активний обмін інформацією між Україною та державами-членами Євросоюзу.

Стаття 4 нової Угоди, підписаної 4 грудня 2009 року між Україною та Європолем, описує, що співпраця включає обмін спеціалізованими знаннями, аналітичними звітами, стратегічними аналізами, даними про методики кримінальних розслідувань і запобігання злочинності, а також участь у спеціалізованих тренінгах і надання консультацій для конкретних кримінальних розслідувань. Угода також відкриває можливості для українських правоохоронців у міжнародних поліцейських заходах, обміні стратегічною та оперативною інформацією, виявленні та затриманні злочинців, а також створенні міжнародних слідчих груп.

Згідно з угодою, Національний контактний пункт Європолу в Україні функціонує в рамках відділу з взаємодії з Європолем, який є частиною департаменту міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції України. Цей відділ займається координацією співпраці між українськими правоохоронними органами та міжнародними партнерами з питань, що стосуються Європолу. Вже до підписання оновленої угоди, 11 березня 2015 року, сторони уклали Меморандум про взаєморозуміння для створення захищеної лінії зв'язку, який надав правову основу для обміну інформацією в реальному часі.

8 грудня 2011 року у Гаазі було завершено узгодження тексту Угоди про співробітництво між Україною та Євроюстом, із дискусією деталей щодо її

підписання. У червні 2016 року Україна вже підписала угоду про співпрацю з Європейською організацією з питань юстиції, яка набула чинності після ратифікації 8 лютого 2017 року та вступила в дію 2 вересня того ж року, сприяючи посиленому співробітництву в боротьбі проти тяжких злочинів, включно з організованою злочинністю та тероризмом.

За умовами угоди, Генеральна прокуратура України є відповідальним органом за її виконання. Окрім того, угода визначає, що Україна згідно з власним національним законодавством несе відповідальність за будь-яку шкоду, заподіяну особі через юридичні чи фактичні помилки в обмінюваних даних з Євроюстом. Також угода передбачає можливість відрядження до Євроюсту українського прокурора зі зв'язку, чий обсяг повноважень буде визначено Україною.

Незважаючи на значні зусилля держав по розширенню політико-правової основи протидії тероризму, сучасний рівень міждержавної взаємодії ще не здатний повністю вирішити цю проблему. Розвиток тероризму часто випереджає спільні зусилля співтовариства країн, підкреслюючи необхідність постійної адаптації та інновацій в боротьбі з цією загрозою. Ефективне міжнародне співробітництво вважається вирішальним у цій боротьбі, зокрема через удосконалення міждержавних договорних механізмів, включаючи створення нових конвенцій та залучення більшої кількості країн до участі в існуючих угодах.

Антитерористична політика держав, яка відображає інтереси національних еліт та адаптується до тенденцій у формуванні багатопольярного світу, часто сповільнює процес створення ефективної глобальної системи боротьби з транснаціональним тероризмом. Досвід, набутий у конфліктах на Близькому Сході, свідчить про недостатність традиційних методів ведення боротьби з тероризмом для досягнення значного прогресу у зниженні рівня загрози.

Ефективна глобальна антитерористична стратегія вимагає розробки єдиної концепції та координації дій міжнародної спільноти на різних рівнях -

від регіонального до глобального, забезпечення адекватного фінансування. Ключовим завданням є ліквідація баз терористів, виявлення місць перебування їхніх лідерів, перекриття каналів фінансування та їх ліквідація. Необхідним є створення єдиного інформаційного ресурсу, де б збиралися дані про осіб, організації, сили, засоби, методи та фінансові операції, пов'язані з тероризмом, що дозволить уникнути дублювання та прогалин у діяльності спецслужб.

Також важливою є оперативність обміну інформацією, що сприятиме запобіганню терористичним актам, затримці та притягненню до відповідальності винних осіб. Потрібне також удосконалення національного та міжнародного законодавства, спрямованого на послаблення та нейтралізацію міжнародних терористичних організацій через комплекс заходів, включаючи карне переслідування та жорстку кримінальну відповідальність за участь у діяльності терористичних структур.

ВИСНОВКИ

Постійні терористичні атаки на території Європейського Союзу яскраво підкреслюють критичну необхідність розвитку систем безпеки кожної з держав-членів. Складні виклики, такі як діяльність організованих злочинних груп, терористичних угруповань, зростання ісламського радикалізму та міграційна криза, потребують невідкладного зміцнення заходів безпеки для забезпечення спокою громадян ЄС. Міжнародний тероризм зі своїм широким спектром впливу вимагає відповіді, що включає комплексні, багаторівневі антитерористичні заходи. Оскільки жодна країна самотужки не спроможна ефективно протистояти цій загрозі, що ставить під ризик міжнародну безпеку,

лише злагоджена координація та співпраця між усіма владними структурами, відповідальними за боротьбу з тероризмом на різних рівнях, може забезпечити реальний захист від такої небезпеки.

Проаналізувавши законодавчі положення ЄС, можна зазначити, що вони встановлюють ряд основних принципів та керівних напрямків. Серед них є підтримка міжнародної солідарності у боротьбі з тероризмом, формування стратегії європейської безпеки для протидії терористичним загрозам, а також забезпечення безпеки міжнародних перевезень та ефективного прикордонного контролю. Легіслація також спрямована на обмеження доступу терористів до фінансових та інших економічних ресурсів, впровадження заходів із запобігання тероризму, що включає виявлення та правове переслідування осіб, які становлять потенційні загрози. Окрім того, важливим є підтримання відносин із зовнішніми країнами, особливо тими, де потреба у боротьбі з тероризмом є особливо актуальною.

Розвиток технологій та глобалізація спричиняють необхідність постійного оновлення нормативних документів, щоб адекватно відповідати на нові виклики, такі як використання віртуальних валют, глобальний охоплення терористичних організацій та винахідливість злочинців, які експлуатують вразливості в антитерористичних системах.

Загрози безпеки не обмежуються кордонами ЄС, а внутрішня безпека Євросоюзу тісно пов'язана з глобальною безпекою. У багатьох країнах заходи боротьби з тероризмом інтегровані з управлінням кризовими ситуаціями, включаючи підготовку критичної інфраструктури, організацію кризових навчань, інформаційне забезпечення, використання екстрених служб та координацію дій на різних рівнях.

Системний аналіз законодавства ЄС та антитерористичних програм в окремих країнах виявляє можливості для впровадження нових підходів до існуючих моделей боротьби з тероризмом. Один із ключових аспектів полягає в посиленні відчуття безпеки в суспільстві, що може бути досягнуто за рахунок чіткішого сприйняття діяльності уповноважених органів, які здатні

протистояти терористичним загрозам. Інші важливі кроки включають реалізацію антирадикалізаційних програм у в'язницях, залучення громадськості до національної оборони від тероризму та освіти громадян щодо виявлення ознак радикалізації та терористичної активності.

Законодавчі норми в окремих країнах відповідають стандартам, встановленим Європейським Союзом, але мають відмінності в формах їх введення. У деяких державах це стратегії або програми, в інших — окремі законодавчі акти чи поправки до існуючих документів. У регіонах із високим рівнем терористичної загрози заходи мають широкий і часто репресивний характер. Водночас, у країнах із меншою загрозою тероризму регулювання є більш загальним і менш репресивним.

Оцінка законодавчих ініціатив та практичних заходів, що впроваджуються ЄС у контексті світових практик боротьби з тероризмом, показує, що міжнародна політика у цій сфері зосереджена на криміналізації всіх суспільно небезпечних проявів тероризму. Важливими аспектами є посилення міжвідомчого співробітництва між правоохоронними органами та спецслужбами різних країн, а також встановлення тісних зв'язків між регіональними антитерористичними структурами. Особлива увага приділяється обміну інформацією, поліпшенню взаємодії спецслужб, контролю за перетином державних кордонів та протидії фінансуванню тероризму.

Для України особливо важливим є посилення співпраці з міжнародними партнерами у сфері боротьби з тероризмом та розвиток ефективного обміну інформацією на міжнародному та національному рівнях. Світова політика дедалі більше спрямована на створення комплексної системи протидії тероризму, що включає удосконалення законодавчої бази, зміцнення взаємодії правоохоронних органів, сприяння у боротьбі з тероризмом, координацію оперативних та розвідувальних заходів, здійснення комплексних заходів проти країн-спонсорів тероризму, включно з

військовими засобами, а також непохитність у відмові задовольняти вимоги терористів і посилення активності силових структур.

Комплексний підхід до боротьби з тероризмом стає ключовим елементом у формуванні успішної стратегії на національному рівні. Ведучі країни світу розширюють заходи профілактики тероризму, вдосконалюють антитерористичне законодавство, збільшують повноваження правоохоронних органів і спецслужб та впроваджують додаткові інструменти для посилення взаємодії і обміну інформацією між уповноваженими органами. Також створюються нові координаційні органи для ефективнішої боротьби з тероризмом та посилюється відповідальність за участь у терористичних активностях.

На основі такого аналізу можна стверджувати, що чинна Концепція боротьби з тероризмом виявилася неадекватною сучасним викликам і загрозам, що підкреслює необхідність її перегляду та оновлення з врахуванням кращих міжнародних практик. Зокрема, необхідно врахувати зростання ризиків тероризму, що пов'язані із збройними конфліктами, виникнення нових форм вербування у терористичну діяльність, а також проблему демобілізованих військових, які мають досвід роботи з вибухівкою. Окрім цього, слід покращити взаємодію суб'єктів антитерористичної боротьби з громадськістю, щоб залучити населення до процесу протидії тероризму, підвищуючи тим самим ефективність цих заходів та довіру до правоохоронних органів.

Підсумовуючи, для підвищення ефективності антитерористичних заходів в Україні слід оновити організаційно-правову базу, привести її у відповідність до сучасних міжнародних стратегій, забезпечити постійну взаємодію з правоохоронними органами інших країн та міжнародними організаціями, вивчати і адаптувати іноземний досвід для українських умов.

У контексті триваючого конфлікту з російською Федерацією та перспектив інтеграції в Європейський Союз, питання безпеки залишається на вершині державних пріоритетів України. Зараз, коли країна бореться з

агресією з боку РФ, взаємодія з Європейським Союзом і здобуття міжнародної підтримки є ключовими. У грудні 2023 року планується прибуття в Україну делегації ЄС, яка представить пропозиції щодо гарантій безпеки, розроблені відповідно до доручень Євросоюзу. Це відображає постійну увагу ЄС до ситуації в Україні, незважаючи на інші глобальні кризи, такі як напруження у Секторі Гази.

Європейський Союз вважає за пріоритет досягнення міцного та справедливого миру на основі «формули миру», що була розроблена Україною і вже встигла отримати міжнародне визнання та обговорення. Це засвідчує стратегічне прагнення ЄС сприяти вирішенню конфлікту шляхом дипломатичних та мирних ініціатив, що відповідає загальноєвропейським цінностям та зобов'язанням.

За таких умов перед ЄС постає необхідність активніше шукати нові стратегії та нові підходи до взаємодії з різними країнами-партнерами, виходячи з їх сучасного позиціонування. Ініціатива Східного партнерства та політики сусідства ЄС мають зазнати докорінних змін, зокрема стати інструментом поглиблення секторального співробітництва з ЄС у галузі безпеки, де безпека має бути ключовим компонентом. Співпраця України з ЄС у всіх сферах життя суспільства має бути спрямована насамперед на реалізацію завдань України у сфері національної безпеки та завершення війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вознюк Є. В. Кібербезпека в умовах російської агресії Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Міжнародні відносини. №2 (406). 2020
2. Гбур З. В. Теоретико-методологічні засади поняття «міжнародного тероризму» // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 2. С. 1–7. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/5.pdf

3. Арістова А. Динаміка релігійно-вмотивованого тероризму: глобальні тренди // Релігійна свобода: на перехресті епох, країн і культур. 2016. № 1 (19). С. 92–95.

4. Вознюк Є. В. Інформаційний тероризм VS міжнародна безпека монографія. Луцьк: Вежа-друк, 2021. 370 с.

5. Грищук В.К. Тероризм: проблема поняття // Тероризм і боротьба з ним. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників: міжвідомчий науковий збірник / під ред. А.І. Комарової, Ю.О. Землянського. – К., 2020. – Т. 19(1). – С. 89–92.

6. Грицаєнко Л. Органи Європейського Союзу з боротьби зі злочинністю та правові засади їх співробітництва з Україною. Вісник Національної академії прокуратури України. 2012. № 1. С. 91-95.

7. Загурська-Антонюк В. Ф. Тероризм та міжнародна безпека у контексті глобалізації сучасного світу. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 17-18. С. 116–123.

8. Єфімов Г.В. Організація протидії міжнародному тероризму – актуальне завдання цивільно-військових відносин сучасності щодо забезпечення національної безпеки України. Державне будівництво. 2007. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_2_49.

9. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л. Міжнародний тероризм: консолідований аналіз забезпечення безпеки. Київ : Навчально-науковий інститут підготовки слідчих криміналістів КНУВС, 2009. 72 с.

10. Варенья Н.М. Компетенція суб'єктів у протидії загрозам терористичного характеру. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2016. № 23. С. 177-180.

11. ЄС хоче розширити обмін даними для боротьби з тероризмом. URL: <https://www.dw.com/uk/yes-khoche-rozshyryty-obmin-danyamy-dlia-borotby-z-teroryzmom/a-55596576>

12. Іноземний досвід протидії тероризму: висновки для України. – (Аналітична записка). URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2446>
13. Дерев'янка І. П. Асиметрія влади в міжнародних відносинах. Політичне життя. Вип. 47. Київ, 2022. С. 87-94.
14. Взаємодія Європейського Союзу з міжнародними партнерами в протидії міжнародному тероризму. URL: <https://cynicallviv.com.ua/vzayemodiya-yeuropejskogo-soyuzu-z-mizhnarodnymu-partneramy-v-protydiyi-mizhnarodnomu-teroryzmu/>
15. Вакулич В. Світ перед викликами тероризму: монографія / В. Вакулич. – Кіровоград, 2005. – 267 с.
16. ЄС має намір закрити всі шляхи фінансування тероризму. URL: https://dt.ua/WORLD/yes-maye-namir-zakriti-vsi-shlyahi-finansuvannya-terorizmu-228210_.html
17. Громівчук І. М. Міжнародно-правове визначення тероризму як основа ефективної боротьби з ним // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету. Серія: Економіка, право, політологія, туризм. 2011. Т. 2. № 4. С. 108–112.
18. Гуцало М. Організація протидії сучасному тероризму: навчальний посібник / М. Гуцало. – К.: Аратта, 2019. – 263 с.
19. Васьків О. Гарантії безпеки для України: у ЄС назвали дев'ять пріоритетів. URL: <https://suspilne.media/632448-garantii-bezpeki-dla-ukraini-u-es-nazvali-devat-prioritetiv/>
20. Гринчук М. Сучасні методи та технології інформаційного тероризму. Медіа-форум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент: збірка наукових праць Чернівецького національного університету. 2017;
21. Дір І.Ю. Тероризм як загроза для країн Європейського Союзу. Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу:

матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 23 квітня 2021 року) / за ред. Доценко О.М., Новікової Л.В., Червяцовой А.О. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. 382 с.

22. Білан І.А. Протидія тероризму: досвід ЄС. Інформація і право. 2021. № 2 (37). С. 67-73.

23. Асоціація між Європейським Союзом і третіми країнами: сучасний стан і динамізм в умовах інтеграції та дезінтеграції : монографія / К. В. Смирнова, О. В. Святун, І. А. Березовська та ін. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2021. 239 с.

24. Антипенко В. Ф. Боротьба із сучасним тероризмом. Міжнародні правові підходи. Київ: Юнона-М, 2002. 723 с.

25. Іноземний досвід протидії тероризму: висновки для України. Аналітична записка, веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/inozemniy-dosvid-protidii-terorizmu-visnovki-dlya-ukraini> (дата звернення: 14.11.2023)

26. Камінська Н.В. Вплив глобалізації та регіоналізації на сучасні міжнародно правові відносини. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 120. Ч. 1. С. 5.

27. Канцір В. С. Міжнародний тероризм як прояв деструктивної правосвідомості. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Вип. 1. Львів, 2011. С. 28-33.

28. Канцір В. С. Тероризм у сучасному глобалізаційному просторі: філософсько-правовий вимір. Львів : Край, 2011. 560 с.

29. Каричук Н. Інновації Європейського Союзу в боротьбі з пропагандою тероризму. Політичні науки. 2020. Вип. 6. № 2. С.15-20.

30. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму від 16.05.2005 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712#Text (дата звернення: 01.11.2023).

31. Константинов Л.В. Дослідження методів протидії тероризму у соціальних мережах: праці II міжн. наук.-практ. конф. "Інформаційна безпека та комп'ютерні технології": Кропивницький. 20-22 квітня 2017. Ст. 53-54. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/158806836.pdf>;

32. Концепція боротьби з тероризмом : Указ Президента України. 25.04.13 р. № 230. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/230/2013> ;

33. Кудінов С. С. Міжнародний досвід протидії тероризму та його значення для України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. 2019. № 1. С. 117-123.

34. Кучменко В. О., Ковальчук В. В. Проблеми протидій міжнародному тероризму як об'єкт наукових досліджень: розвиток публікаційної активності, Society and Security. 2024. № 1.- С. 46-58.

35. Леонов Б.Д., Лихова С.Я. Інформаційний тероризм як загроза національній безпеці України. Юридичний вісник. 2021. URL: <https://er.nau.edu.ua>

36. Маринів І.І. Боротьба з тероризмом в світлі актів Європейського Союзу та Ради Європи (співвідношення права Європейського Союзу з міжнародним правом) URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16197/1/Maryniv_19-27.pdf

37. Мережко О.О. Росія як держава-терорист. Юридична Газета. 2022. URL: <https://yurgazeta.com> (дата звернення: 24.08.2023).

38. Міждержавна програма спільних заходів боротьби з тероризмом та іншими насильницькими проявами екстремізму на 2008–2010 роки (затверджена 5 жовтня 2007 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg-997_g42

39. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму : Конвенція, Міжнародний документ від 09.12.1999 р. № 995_518. Ратифікація від 12.09.2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518 (дата звернення: 24.08.2023).

40. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму. Ратифікована Верховною Радою України із заявою Законом N 149-IV (149-15) від 12.09.2002 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text ;

41. Міжнародний досвід протидії тероризму та його значення для України/ УДК 325 28/ Кудінов С.С., Національна академія Служби безпеки України, URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/1_2019/22.pdf , дата звернення 02.11.2023.

42. Мокляк В. В. Сучасний тероризм як соціальне явище: сутність та форми прояву. Проблеми законності. 2016. № 135. С. 147-156.

43. Національний інститут стратегічних досліджень, Іноземний досвід протидії тероризму: висновки для України. Аналітична записка. Місюра А.О., заступник завідувача відділу проблем національної безпеки. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/inozemniy-dosvid-protidi-i-terorizmu-visnovki-dlya-ukraini> , дата звернення 02.11.2023.

44. Основи права Європейського Союзу: нормативні матеріали / за заг. ред. М. В. Буроменського. - Х. : Право, 2015. - 328 с

45. Остроухов В.В., Петрик В.М., Присяжнюк М.М. Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти) : навч. посіб. Київ. КНТ. 2010;

46. Офіційний Сайт Європолу URL: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas>

47. Петришин Г. Р. Інформаційний тероризм: джерела формування та активізації в Україні. Габітус: науковий журнал. 2021. Вип. 21;

48. Пивоваров В.В., Пархоменко А.Ю. Інформаційний тероризм і маніпулювання свідомістю: детермінація та запобігання: Юридичний науковий електронний журнал. № 11. 2021. Ст. 617-619. URL: http://lsej.org.ua/11_2021/156.pdf;

49. Подорожна Т.С. Безпека Європейського Союзу крізь призму діяльності міжнародних органів і організацій, які ведуть боротьбу з

тероризмом. Часопис Київського університету права. 2023. Вип. 3. С. 233-239.

50. Покровська А. Проблеми та Досягнення політики протидії радикалізації у Європі. Стратегічні Пріоритети #4 (45), Національний Інститут Стратегічних Досліджень, 2017

51. Попов В.Ю. Проблема визначення тероризму в системі міжнародного та українського національного законодавства. Visegrad Journal on Human Rights. 2019. № 4. Том 2. С. 162–167

52. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 р. № 638-15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>

53. Протидія злочинності проблеми практики та наукове – методичне забезпечення/ УДК 343.16/ Міжнародне співробітництво у сфері протидії тероризму в Європі: аналіз нормативно правової бази/ Сягровецька В. А. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2017/2/5.pdf> , дата звернення 02.11.2023.

54. Тероризм та безпекова політика ЄС. Зовнішні справи. 2020. № 7-8. URL: <https://uaforeignaffairs.com/uk/category/bezpeka/terorizm-ta-bezpekova-politika-yes>.

55. Тероризм: визначення і сутність: монографія / А.В. Коростиленко, Б.Д. Леонов, І.М. Рижов та ін.; за заг. ред. В.В. Крутова, І.І. Мусієнка, В.П. Смельянова. Київ: Нац. акад. СБУ, 2015. 192 с.

56. Тимків Я. Особливості та класифікація сучасних загроз національній та міжнародній безпеці. Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. 2006. № 11 (31). 221 с.

57. Форноляк В.М. Особливості співробітництва антитерористичних організацій країн європейського союзу щодо протидії тероризму. URL: http://www.academy.ssu.gov.ua/ua/page/page_1581428561.htm

58. Чернадчук Т.О., Березовська В.О. Політика Європейського Союзу щодо боротьби з тероризмом; аналіз законодавства Європейського Союзу

та деяких національних антитерористичних програм. Правова держава. 2022. №48. С. 66-76.

59. Шеремет О.С. Місцеве самоврядування у протидії злочинам терористичного спрямування: ретроспективний аналіз. Право та державне управління. 2015. № 2 (19). С. 65–68.

60. Шестопалова Л. Зміст понять «тероризм» і «терористичний акт». Вісник Академії управління МВС. 2008. № 3. С. 39–46.

61. Andrea Terlizzi (2022) Strategic European counterterrorism? An empirical analysis, European Security, URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662839.2022.2029847?scroll=top&needAccess=true> [in English].

62. Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation), Provisional Measures, Order of 19 April 2017, I.C.J. Reports 2017, p. 104.

63. Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation), Preliminary Objections, Judgment of 8 November 2019, I.C.J. Reports 2019, p. 558.

64. Bunyan Trevi, Europol and the European state // In State watching the new Europe, 1993 [Режим доступу]: <http://www.statewatch.org/news/handbook-trevi.pdf>

65. Challenges of legal science and education an experience of EU education: countries and introduction in Ukraine/ Міжнародний досвід запобігання теоретичним актам у великих містах/ Стукаліна В. О., Кулик Л. М. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/84/2184/4720-1> дата звернення 02.11.2023.

66. Council Decision 2009/371/JHA of 6 April 2009 establishing the European Police Office (Europol) [Режим доступу]: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009D0371&from=EN>

67. Council of Europe. (2019). Strengthening measures to counter money laundering and financing of terrorism in Ukraine (PGG II Ukraine). Retrieved from [https://www.coe.int/en/web/corruption/projects/pgg\\$ii\\$](https://www.coe.int/en/web/corruption/projects/pggii).

68. Deklaratsiia pro zakhody likvidatsii mizhnarodnoho teroryzmu OON [Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism; Declaration, international document]. (1994, December 9). Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_502.

69. Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA OJ L 88, 31.3.2017, p. 6–21 (BG, ES, CS, DA, DE, ET, EL, EN, FR, GA, HR, IT, LV, LT, HU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SL, FI, SV) URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017L0541> [in English].

70. Essential Readings on Political Terrorism: Analyses of Problems and Prospects for the 21st Century / Ed. by H. W. Kushner. New York : Gordian Knot Books, 2002. 400 p.

71. European Union Terrorism Situation and Trend report 2022 (TE-SAT), 13 July 2022. Europol: website. URL: <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trendreport-2022-te-sat>

72. Francesco Farinelli & Lorenzo Marinone. Contemporary Violent Leftwing and Anarchist Extremism (VLWAE) in the EU: Analysing Threats and Potential for P/CVE. Radicalisation Awareness Network 2021

73. Ganor B. Trends in Modern International Terrorism // To Protect and To Serve: Policing in an Age of Terrorism. New York : Springer, 2011. P. 11–42.

74. General Assembly of the United Nations, веб-сайт. URL:<https://www.un.org/en/ga/> (дата звернення: 14.11.2023).

75. Graham Macklin and Tore Bjørgo “Breivik’s Long Shadow? The Impact of the July 22, 2011 Attacks on the Modus Operandi of Extreme-right Lone Actor Terrorists” PERSPECTIVES ON TERRORISM Volume 15, Issue 3, June 2021 <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/customsites/perspectives-on-terrorism/2021/issue-3/macklin-and-bjorgo.pdf> [in English]

76. Hryshchuk, V. K. (2011). Teroryzm: teoretyko-prykladni aspekty. Lviv.

77. Hutsalo, M. (2010). Deiaki pytannia derzhanoi polityky protydii teroryzmu v Ukraini. Politychnyj menedzhment, 4, 129–139.

78. International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, New York, 9 December 1999, United Nations, Treaty Series, vol. 2178, p. 197.

79. International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, New York, 7 March 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 660, p. 195.

80. International Court of Justice, Application Instituting Proceedings, Filed in the Registry of the Court on 16 January 2017, URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/166/166-20170116-APP-01-00-EN.pdf>.

81. International Court of Justice, Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation), Oral Proceedings, URL: <https://www.icj-cij.org/case/166/oral-proceedings>.

82. Jasko, Katarzyna, Gary LaFree, James Piazza and Michael Becker. 2022. "A Comparison of Political Violence by Left-wing, Right-wing and Islamist Extremists in the United States and the World." PNAS 119 (July).

83. Kolesnik, S. P. (2019). Legal provision of prevention of terrorism by national. European Reforms Bulletin, 3, 28–32.

84. Konstytuciya Ukrayiny: pryjnyata na pyatij sesiyi Verhovnoyi Rady Ukrayiny 28 cherv [The Constitution of Ukraine]. (1996). Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-VR>.

85. Mizhnarodna konventsiiia pro borotbu z bombovym teroryzmom. (2001). [International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings of 29 November 2001]. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_374.

86. On the basics of national security of Ukraine: Law of Ukraine. (2003). Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

87. Parkes R. Migration and terrorism: the new frontiers for European solidarity. European Union Institute for Security Studies, Brief Issue 37. December 2015. 4 pp.

88. Рижов І. М., Кудінов С. С., Івахненко О. А. Основи антитерористичної безпеки соціальних систем: монографія. Київ: Кафедра, 2017. 212 с.

89. Reznikova, O. O., Misiura, A. O., Dromov, S. V., & Voitovskyi, K. Ye. (2017). Aktualni pytannia protydii teroryzmu u sviti ta v Ukraini: analitichna dopovid. Kyiv, NISD.

90. Rysin, V. V., & Stepanova, A. V. (2020). Instrumenty protydii finansuvanniu teroryzmu z vykorystanniam finansovykh ustanov. Ekonomika ta derzhava, 6, 80–86.

91. Schmid A.P., Tennes J. Terrorism and Migration: An Exploration. The Hague: International Centre for Counter Terrorism (ICCT), 2016. 63 pp.

92. *Terrorism and International Law* / Ed. by M. Flory, R. Higgins. London : Routledge, 2014. 396 p.

93. The concept of combating terrorism. (2019, March 05). No. 53/2019. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019>.

94. The European Council in Rome includes preparatory work conclusions follow up statements Reproduced from the Bulletin o f the European Communities, No. 197 //European Council 1-2 December 1975. - P.9 [Режим доступу]: [http://aei.pitt.edu/1407/1/rome dec 1975.pdf](http://aei.pitt.edu/1407/1/rome%20dec%201975.pdf)

95. Tuzmukhamedov, B. R. (2000). Pravovye aspekty bor'by s mezhdunarodnym teroryzmom. *Rossyjskyj ezhehodnyk mezhdunarodnoho prava*, 286–289.

96. UN Global Counter-Terrorism Strategy. Retrieved from <https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/en/un-global-counter-terrorism-strategy>.

97. Vakulych, V. M. (2010). *Zakonodavstvo Ukrainy i teroryzm*. *Suspilna polityka*, 2, 43–50.

98. Yevropejska konventsiiia pro borotbu z teroryzmom [European Convention on the Suppression of Terrorism]. (1977, January 27). Retrieved from http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_331.

99. Zhaivoronok, O. I. (2020). Mizhnarodnyj dosvid protydii informatsijnomu teroryzmu ta joho implementatsiia v Ukraini. *Publichne upravlinnia u sferi derzhavnoi bezpeky ta mytnoi spravy – Public Administration and Customs Administration*, 1 (24), 91–96.